

K R Á S A

N A Š E H O D O M O V A

ČASOPIS ČESKÉHO SVAZU OCHRÁNCŮ PŘÍRODY

JARO/LÉTO 2003

ROČNÍK III (45)

CHKO
Český ráj

Fotosoutěž
Pohledy do
přírody

Solvayovy
lomy

Rozhovor
s ministrem
životního prostředí

Netopýři

Vážení čtenáři,

potěšilo mne, když se na mě obrátili pořadatelé výstavy *Zachráněné objekty*, zda by mohli využít materiály o opravách drobných církevních staveb na Podblanicku a ve Spáleném Poříčí z minulého čísla časopisu. *Krásna našeho domova* byla pak představena i při vernisáži a na výstavě, konané v Centrální katolické knihovně, měla důstojné zastoupení.

Věřím, že i v tomto čísle naleznete články, které se stanou inspirací k nějaké zajímavé aktivitě. Třeba tematický blok věnovaný krásným a pro mnohé záhadným savcům – netopýrům.

Potěšilo mne také, že posíláte stále více příspěvků o tom, co se u vás zajímavého děje, a stále více reakcí na předešlá čísla časopisu. Po minulém článku o houbách se ozvalo několik organizací, které se též zabývají mykologií. Bouřlivou reakci vyvolal článek o ježcích. Několik nejzajímavějších příspěvků naleznete v *Mozaike* a v *Listárně*.

Zvláště bych si dovilil upozornit vás na zahájení veřejné sbírky „Místo pro přírodu“, která by měla pomoci pozemkovým spolkům s výkupy ohrožených pozemků – více o ní se dozvíte na předposlední straně časopisu.

S přáním rozkvetlého jara a slunného léta

Honza Moravec

	SLOVO PŘEDSEDY	1
	KRÁSY NAŠÍ PŘÍRODY	
	MOHOU BUDKY POMOCI PŘI OCHRANĚ NETOPÝRŮ? (IVANA MÁLKOVÁ)	2
	NETOPÝŘI NEZNÁMÍ A OHROŽENÍ (MOJMÍR VLAŠÍN)	5
	NETOPÝŘI V ZÁCHRANNÝCH STANICÍCH (JANA TOMŠOVSKÁ)	6
	KRAJINA A LIDÉ	
	ČESKÝ RÁJ NA PRAHU 21. STOLETÍ (LENKA ŠOLTYSOVÁ)	8
	PÁR SLOV O ŽELIVCE (MARTIN DUŠEK)	12
	CHRÁNÍME PŘÍRODU	
	PŘÍBĚH ORLICE (PETR OREL)	13
	HÁDY – PERLA NA KRAJI VELKOMĚSTA (LUBOMÍR TICHÝ)	14
	EKOLOGICKÁ VÝCHOVA	
	POHLEDY DO PŘÍRODY (MICHAL KULÍK)	16
	AŽ NA DNO (MICHAL BLÁHA, TEREZA RÁDSETOULALOVÁ)	17
	DROBNÉ HRÁTKY DO PŘÍRODY (JAN VRTIŠKA)	18
	OKÉNKO DO HISTORIE	
	JAN URBAN JARNÍK (JAN MORAVEC)	19
	ROZHOVOR S RNDr. LIBOREM AMBROZKEM	
	O RADOSTECH I STAROSTECH MINISTRA	20
	ZELENÉ PARAGRAFY	
	REKREAČNÍ AREÁL DARMYŠL-RACOV (PETR SVOBODA)	22
	NOVÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY A OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (MILAN DAMOHORSKÝ)	23
	ZELENÁ KARTA	
	SKANZEN SOLVAYOVY LOMY (FRANTIŠEK VYCPÁLEK)	24
	Z NAŠÍ ČINNOSTI	
	MOZAIKA	26
	VERONICE UŽ BYLO PATNÁCT! (JAN LACINA)	28
	STALO SE	29
	LISTÁRNA	30

VÁŽENÍ PŘÁTELE,

s letošním jarem se blíží zasedání nejvyššího svazového orgánu – Sněmu. Máme před sebou bilancování uplynulého tříletého období. Jsem přesvědčen, že bude veskrze příznivé.

Rozsah práce odvedené v uplynulých třech letech českým svazem ochránců přírody při ochraně přírodního a kulturního dědictví lze ilustrovat na několika

vybraných číslech. Svaz se prostřednictvím Národní sítě stanic v tomto období postaral o více jak 15 000 volně žijících živočichů, pečoval o 7 000 ha přírodovědně cenných lokalit a 45 kulturních památek. Zejména díky rozvoji programu „Místo pro přírodu“ získal Svaz věcná práva k 780 ha pozemků významných z hlediska ochrany přírody. Za poslední tři roky jsme v rámci programu „Ochrana biodiverzity“ zrealizovali 638 projektů. Environmentální výchova a osvěta veřejnosti probíhala ve 45 ekocentrech ČSOP, v oddílech mladých ochránců přírody jsme pracovali s 3307 dětmi a svazových letních táborů se účastnilo 4317 dětí. Do soutěží Zelená stezka – Zlatý list a Ekologická olympiáda se zapojilo celkem 7146 žáků a studentů základních a středních škol z celé ČR.

Uplynulé období silně ovlivňovala reforma veřejné správy. ČSOP se povedlo (s jedinou výjimkou) v každém kraji ustanovit regionální centrum, a to nejen jako partnera nově vzniklým vyšším územně samosprávným celkům. Postupně v jednotlivých regionech vznikají krajská regionálních sdružení, která mohou účinně hájit zájmy ochrany přírodního a kulturního dědictví na krajské úrovni.

český svaz ochránců přírody v uplynulém období zlepšil své vnější vztahy, a to včetně zahraničních. Intenzivní spolupráce probíhala zejména s nevládními organizacemi z Velké Británie a Slovenska. Svaz mnoho programů přeměnil na otevřené pro širokou veřejnost a do jejich řízení zapojil partnery z akademické sféry, státní správy, nadací apod. Jako velmi úspěšnou lze hodnotit též spolupráci na celostátní úrovni s vybranými podnikatelskými subjekty, zejména s Lesy ČR.

Stabilizace a zkvalitňování svazových programů, především v oblasti ochrany přírody a mimoškolní práce s dětmi a mládeží, větší otevření ČSOP veřejnosti, členský časopis *Krásna našeho domova* a program slev pro členy Svazu – Zelená karta, společně s aktivitou regionálních center a řady organizačních článků Svazu přispěly k nárůstu členské základny o téměř 15 % a vzniku nových aktivních základních organizací.

Věřím, že stávající rozvoj českého svazu ochránců přírody neustane, nýbrž bude procesem dlouhotrvajícím.

Pavel Pešout
místopředseda

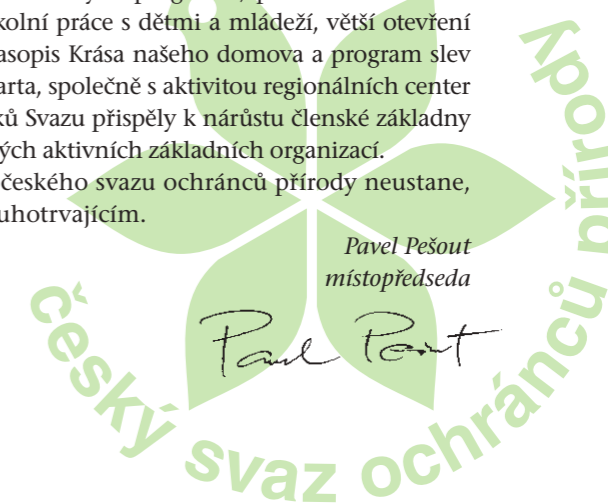

FOTO NA OBÁLCE RENÉ JANSKA: ZDOBENEC – 3. MÍSTO VE FOTOSOUTĚŽI POHLEDY DO PŘÍRODY – KATEGORIE NAD 18 LET – TÉMA PLANETA HMYZU

Krásna našeho domova
časopis českého svazu ochránců přírody

První číslo *Krásna našeho domova* vyšlo v roce 1904.
Po padesátileté odmlce bylo jeho vydávání obnoveno v roce 2001.
jaro/léto 2003 – ročník 3. (45.)

Vychází dvakrát ročně. Cena 40 Kč, pro členy ČSOP zdarma.
Předplatné 80 Kč na rok – objednávky přijímá redakce.

Vydavatel: © Ústřední výkonná rada ČSOP

Adresa redakce: ČSOP – redakce KND,
Uruguayská 7, 120 00 Praha 2
telefon: 222 516 115, 222 511 494
e-mail: jan.moravec@ecn.cz,
http://csop.ecn.cz

Redakční práce: Jan Moravec

Grafická úprava: Jana Štěpánová

Korektury: Dana Černá

Redakční rada: Petr Doležal, Lubomír Hanel, Jan W. Jongepier,
Pavel Pešout, Petra Písařková, Ladislav Ptáček, Bohumil Reš,
Dalibor Zachoval (předseda), Václav Záruba

Tisk: REPROPRINT Praha

Uzávěrka tohoto čísla: 15. 3. 2003, příspěvky do příštího
čísla zasílejte na adresu redakce do 10. 9. 2003.

Inzerce přijímá redakce.

Za pravdivost, věcnou správnost a původnost příspěvků
odpovídá autor. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátit
a stylisticky upravovat. Nevyžádané rukopisy a obrazový
materiál se nevracejí.

ISSN 1213-5488

Evidenční číslo MK ČR: E 12567

časopis vychází za podpory
Ministerstva životního prostředí ČR

čestná rada ČSOP: RNDr. Libor Ambrozek, Pavel Dostál, prof. Ing. Jan Jeník, RNDr. Jiří Kulich, RNDr. Jan Květ, CSc., prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc. (předseda Čestné rady),
Ing. Jiří Oliva, RNDr. František Pelc, PhDr. Přemek Podlaha, Stanislav Rampas, Ing. Jiří Skalický, Ing. Jaroslav Ungerman, CSc., Ing. František Urban

Mohou budky pomoci při ochraně netopýrů?

TEXT IVANA MÁLKOVÁ FOTO DANIEL HORÁČEK

Samice shromažďují do tzv. letních kolonií, které mohou čítat od několika kusů až po několik desítek i stovek jedinců. Ty se nejčastěji usidlují na půdách budov, např. kostelů, zámků, škol, osamělých stavení u lesa (hájojen, chat, seníků), ale i v přirozených úkrytech, tedy v dutinách stromů, a v naší zeměpisné šířce vzácněji i v teplých jeskyních.

Na rozdíl od ptáků si netopýři nestaví žádné hnízdo a nenosí do svých úkrytů žádný materiál. Samice a později i mláďata visí v úkrytu zcela volně (pokud to prostor a teplota úkrytu dovoluje), nebo jsou nahloučeny jedna na druhé ve štěrbinách. Ovšem i v prostorných úkrytech za chladného počasí bývají samice nahloučeny do útvarů připomínajících hrozen nebo včelí roj. Mohou tak lépe udržovat vysokou tělní teplotu, potřebnou ke zdárnému vývoji zárodků a později mláďat. Ta se rodí obvykle koncem června až začátkem července, tedy v období hojnosti potravy (nejrůznějšího hmyzu).

Samci a část nedospělých jedinců, kteří se ještě rozmnožování toho roku neúčastní, žijí v tomto období samotářsky. Nalézají denní úkryty v metrech dříví, pod kůrou stromů, ve štěrbinách skal, hromadách kamení, v ptačích a netopýřích budkách, štolách i jeskyních a v nejrozmanitějších úkrytech v lidských stavbách.

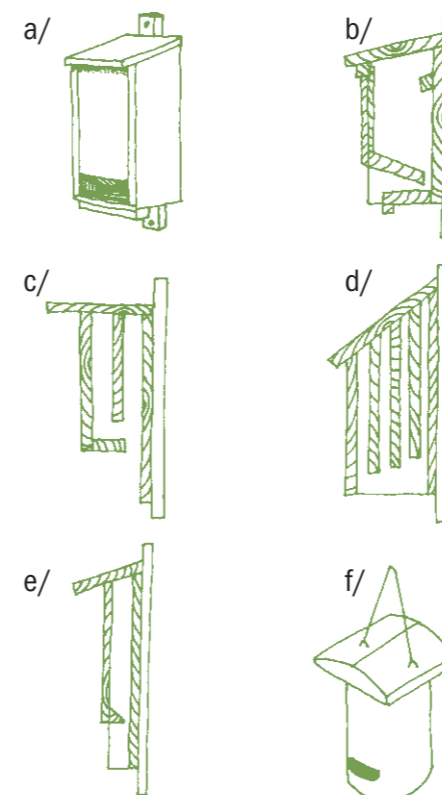
Koncem léta, během měsíce srpna, se letní kolonie rozpadají. Dochází k podzimním přeletům do přechodných úkrytů, kde se také většina druhů našich netopýrů páří. Na začátku zimy pak netopýři zaletují do zimovišť, kde přečkávají nepříznivé období nedostatku potravy hibernací. Jako zimoviště slouží pro některé druhy jeskyně, štoly, sklepení budov i opuštěné vinné sklepy, pohraniční bunkry, pro jiné druhy dutiny starých silných stromů.

Noční letci v ohrožení

Naši netopýři nemají mnoho přirozených nepřátel. Nejčastěji to jsou sovy, kuny a také domácí kočky.

Působení člověka je však ohrožuje mnoha způsoby. Často dochází k rušení nebo přímé fyzické likvidaci netopýrů člověkem (vykuřování nebo zadržování letních kolonií ve světlících, rušení hibernujících netopýrů na zimovištích).

Při rekonstrukcích a opravách střech a půdních prostor starých budov dochází k rušení nebo i ke zničení – „rozlítání“ – letních kolonií samic s mláďaty. Tyto prostory pak bývají zabezpečovány proti holubům (možné vletové otvory jsou hermeticky uzavírány nebo zakrývány pletivem), takže brání přístupu nejen holubům, ale i netopýřům.

a/ celkový vzhled jednoho z „prostorových“ typů budky
b/ profil „prostorového“ typu budky
c, d, e/ profily některých „štěrbinových“ typů budek
f/ netopýří budka z dřevobetonu odlišného ve formě

Také zimoviště netopýrů zanikají buď přímou fyzickou likvidací, tj. probořením sklepa, odstřelením či zasypaním vchodu do štoly nebo nepříznivými změnami mikroklimatu uvnitř zimoviště (změnou cirkulace vzduchu, snížením vlhkosti, zvýšením či snížením teploty).

Kácením přestárých porostů se starými doupnými stromy ubývá přirozených úkrytů pro netopýry i mnoho dalších vzácných živočichů. Staré stromy (často chráněné státem), rostoucí v parcích, na návších, hřbitovech a v stromořadích, bývají v dobrém úmyslu ošetřovány konzervačními prostředky a jejich dutiny „zacementovány“.

Nejvíce jsou však netopýři ohroženi celkovými změnami krajiny, se kterými souvisí ničení biotopů, a používáním biocidů v zemědělství a lesnictví. Ještě v nedávné době ubývalo souvislých lesních komplexů, vysušovaly se mokřiny, regulovaly toky a kácely jejich břehové porosty. To vše má za následek změny klimatu, redukci potravní základny netopýrů a úbytek přirozených úkrytů.

Jak vyrobit budku

Právě úbytek přirozených stromových dutin může být na vhodných stanovištích zčásti nahrazován vyvěšováním speciálních netopýřích budek.

Budky pro netopýry jsou podobné ptačím budkám. Bývají vyrobené převážně ze dřeva, výjimečně ze dřevobetonu (směsi cementu, dřevěných pilin a vody odlité do formy – tyto budky jsou velmi těžké, ale zato odolné proti „rozstřípání“ datly a stra-

kapoudy). Některé budky imitují velké a prostorné stromové dutiny, jiné naopak úkryty štěrbinového typu.

Vletový otvor nebývá zpravidla kulatý, jako je tomu u ptačích budek, ale tvoří ho podélná štěrbinová ve spodní části budky.

Dřevěné budky zhotovujeme z 1 až 2 cm silných prken, na vnitřních stranách nehoblovaných, aby netopýřům poskytl možnost snazšího přichycení. Dbáme na to, aby mezi jednotlivými prkny nebyly žádné mezery. Obzvláště stříška musí být kompaktní, nejlépe z jednoho kusu dřeva, aby do budky nezatekalo.

Budka by měla být „kontrolovatelná“, např. odklápací stříškou, zajištěnou proti větru ohnutými hřebíky. Jednotlivá prkna k sobě spojujeme vruty, protože jsou trvanlivější než hřebíky a spoje jsou pevnější. Povrch budky je možné konzervovat nátěrem interiérového Luxolu nebo jakékoliv jiné vodou ředitelné barvy, vnitřek budky a okolí vletového otvoru ponecháváme přírodní.

Vyvěšování netopýřích budek

Netopýří budky připevňujeme na stromy (ale třeba i na štíty osamělých stavení) silnými hřebíky nebo kolíky z tvrdého dřeva. Druhý způsob vyžaduje lepší vybavení, např. akumulátorovou vrtačku nebo dostatečně velký nebozez. V žádném případě nedoporučujeme budky přichycovat na stromy pomocí drátu.

Budky vyvěšujeme vletovým otvorem do volného prostoru, přístupu do nich by neměly bránit žádné větve. Minimální výška zavěšení je 2 m nad zemí, optimum 3 až 6 metrů, nejlépe na jižní závětrné straně. Vhodnými místy pro jejich vyvěšování jsou paseky, světliny v parkových lesích, pobřežní porosty, aleje, členité lesní okraje apod.

Osvědčilo se také opatřit budky malou pozinkovanou nebo hliníkovou cedulkou, na které byly vyraženy informace pro případné zvědavce a „nenechavce“, nejlépe i s kontaktní adresou (stačí pár slov, např.: Budka pro netopýry č. 18. Majitel ZO ČSOP Quercus, Solná 45, Brno. Nenič mne!). Již několikrát nás kontaktovali s přírodou sympatizující lidé, kteří našli v terénu spadlou a poškozenou netopýří budku a žádali o radu, jak a kam ji opět vyvěsit.

Netopýř rezavý je typickým druhem stromových dutin. Vlevo nahoře: netopýř brandtův, zimující v jeskyni.

Snad každý z nás se už někdy setkal s netopýrem.

Někdo jej za letních nocí viděl létat nebo lovit hmyz u pouličních lamp nebo nad hladinou rybníka.

Jinému netopýř vlétl v podvečer otevřeným oknem přímo do bytu...

Zvířata jsou to bezesporu zajímavá, avšak pro svůj noční a poněkud „utajený“ způsob života nepříliš známá. A přiznejme si to, tak trochu i tajemná, opředená mnoha pověstmi či pověstmi (např. stále se traduje pověra, že se netopýři zaplétají do vlasů). Netopýři přitom byli, jsou a doufejme, že i nadále budou, součástí naší přírody.

Ze života netopýrů

Abychom pochopili, proč a jak je třeba netopýry chránit, povězte si nejdříve ve stručnosti něco o jejich životě, o jejich ročním životním cyklu a úkrytech, které v tom kterém období využívají.

Na jaře, od března do dubna, vyhledávají netopýři tzv. jarní přechodné úkryty. Mohou to být nejrozmanitější úkryty v lidských staveních, v dutinách stromů, v budkách. Některé druhy se zde také mohou pářit. Poté, od konce dubna do poloviny srpna, se

Odchytu a kroužkování netopýrů se můžete zúčastnit například při Netopýří noci (koncem srpna).

Co víte o netopýrech?

1. Naše druhy netopýrů

- a) jsou téměř slepé (viz úsloví „slepý jako netopýr“)
- b) vidí dobře, srovnatelně s člověkem
- c) vidí dobře, ale jsou víceméně barvoslepi
- d) vidí, ale pouze v noci

2. Netopýři vydávají orientační (ultrazvukové) signály

- a) hlasivkami jako ostatní savci
- b) zvláštním ústrojím zvané chirosternum
- c) nosem
- d) vibrací zvláštní blány na ocase zvaným uropatagium

3. Který z uvedených druhů našich netopýrů neexistuje (název je vymyšlený)?

- a) netopýr ušatý
- b) netopýr dlouhouchý
- c) netopýr šikmouchý
- d) netopýr velkouchý

4. Může netopýr onemocnět vzteklinou?

- a) ne, protože nepřijde do styku s liškou
- b) ne - je geneticky imunní (podobně jako např. delfíni)
- c) ano - jako všichni ostatní savci
- d) ano, ale pouze krev sající druhy v Americe

5. Proč se netopýři zaplétají do vlasů?

- a) hledají zde ukrýt před domnělým či skutečným nepřítelem
- b) hledají zde potravu (vši, blechy)
- c) patří to k jejich obyčejům, dělají to od pradávna
- d) nezaplétají se, jde o vžitou, ale nepravdivou pověru

řešení: 1b, 2a, 3c, 4c, 5d

Pokud budeme chtít budky pravidelně udržovat (zásadně v zimních měsících) a kontrolovat (naopak v letním období), je dobré označit stromy, na které je vyvěsíme, pruhem bílé ekologicky nezávadné (vodou ředitelné) barvy pro pozdější snadnější nalezení, popř. využít „moderní techniky“, tedy GPS.

Vyvěšování budek by mělo proběhnout s dostatečným předstihem před obdobím, kdy samice začínají vyhledávat úkryty pro rození a odchování mláďat, tedy na podzim nebo co nejdříve na jaře. Tím jim poskytneme dostatek času budky „objevit“ a navíc budky stačí „vydýchat“ a získat „přirozený pach“.

Obydlenost budek netopýry poznáme podle vrzavých a skřípavých zvuků, kterými se netopýři ozývají v ranních nebo pozdně odpoledních hodinách (sociální hlasy), podle trusu zachyceného na spodní liště některých typů budek nebo podle „začernalého“ vstupního otvoru u budek, které bývají již tradičně po několik let osídlovány letní kolonií.

Mají budky pro netopýry smysl?

Nyní se však dostáváme k poněkud ožehavému tématu a tím je účelnost a hlavně efektivnost vyvěšování budek pro netopýry. Odborníci a praktikové z řad ochrany přírody se totiž nemožou jednoznačně shodnout, zda peníze, a v neposlední řadě i energie a čas, vynaložené na výrobu, vyvěšování a údržbu netopýřích budek jsou adekvátní pozdějším výsledkům. Dokladem mohou být následující řádky.

Před několika lety se Agentura ochrany přírody a krajiny podílela na projektu, při kterém se vyvěšovaly netopýřích budky v CHKO Bílé Karpaty. Podařilo se nám v terénu rozvěsit okolo 160 budek několika typů. Vyvěšování probíhalo brzy zjara a ještě v létě téhož roku a roku následujícího se budky kontrolovaly. Výsledky však byly velice nepřesvědčivé, alespoň s ohledem na netopýry. Obsazenost byla takřka nulová, pokud ovšem nepočítáme velké množství plchů, ptačí rodinky a vývojová stádia různých druhů hmyzu. Netopýři využívali jen jedinou budku. Vysvětlením snad může být to, že krajina parkového typu s hojností zeleně a vysokou druhovou skladbou lesa, jakou jsou Bílé Karpaty, nabízí netopýřům dostatek přirozených úkrytů, a tak jsme možná „nosili dříví do lesa“.

Rozdílné zkušenosti s netopýřích budkami však mají pracovníci CHKO Pálava. Vyvěsili několik desítek netopýřích budek jak na vlastním území chráněné oblasti, tak na soutoku řek Moravy a Dyje. Zvláště druhé území je zalesněné, s vysokým zastoupením starých doupných stromů. Dalo by se očekávat, že nabídka přirozených úkrytů je dobrá, a tudíž využití budek bude opět mizivé. Opak je pravdou – obsazenost budek netopýry je okolo 30 %, a to jak letními koloniemi, tak jedinci využívajícími budky jako úkryty při přeletěch. Dobré zkušenosti s vyvěšováním budek pro netopýry jsou i v zahraničí. Materiály získané v jednom americkém národním parku popisují až 70% obsazenost netopýřích budek!

Žádné budky nemohou nikdy zcela nahradit přirozené stromové dutiny. Přesto si myslím, že vyvěšování budek má své místo v ochranné praxi. Budky mohou sloužit jako úkryty i jiným živočichům – plchům, ptákům, některým druhům sociálního hmyzu (sršni, vosy). Výroba, vyvěšování a následné kontroly budek mohou být vhodnou náplní dětských a mládežnických kroužků. Je to „malá troška“, kterou může každý přispět „do mlýna“. Kromě toho mohou netopýřích budky sloužit vědeckým poznatkům (faunistická a etologická pozorování atd.).

Mezi nejmenší savce na světě patří netopýrek thajský, který vypadá jako větší čmelák a má rozpětí křídel 10 cm. Naopak největším letounem je kaloň malajský s rozpětím 1,5 m!

Na území České republiky žijí dva druhy vrápců a dvacet jedna druhů netopýrů. Ten jednadvacátý – netopýr Saviův – byl objeven pro území České republiky dokonce až v roce 2002. Nejvážnějším kandidátem na dalšího člena naší fauny je létavec stěhovavý, jehož kolonie jsou známy ze Slovenska jen několik desítek kilometrů od našich hranic.

Netopýři zajímavosti

Orientovat se za letu netopýřům umožňuje echolokace, neboli používání sonaru (známé také od delfínů či velryb). Co to je? Netopýři vydávají výkřiky, které se odrážejí od jednotlivých předmětů a vrací se jim zpět. Výkřiky trvají velmi krátce, i setiny sekundy, a pro lidské ucho nejsou slyšitelné.

Jsou známa místa, která letní kolonie netopýrů využívají již řadu let. To je případ poutního kostela ve Křtinách u Brna, kde již desítky let sídlí mnohačetná kolonie. Za tu dobu se tam vytvořily úplně závěje guana, které je majiteli objektu využíváno jako hnojivo.

Jen velice zřídka se nacházejí kolonie na půdách rodinných domků. Je to zřejmě způsobeno tím, že prostory v těchto objektech nejsou tak rozlehlé a není zde tolik klidu jako v církevních či šlechtických stavbách. Příjemnou výjimkou je letní kolonie netopýrů velkých z Bohuslavic u Kyjova na půdě rodinného domku, která čítala několik stovek jedinců.

Noční letci v ohrožení

Znečištění ovzduší a vody, hromadění škodlivin v tělech hmyzu, kterým se netopýři živí, ale i úbytek lesů jsou příčinami ohrožení netopýrů.

U nás je zvláště chráněna zákonem více než polovina druhů letounů. Evropská legislativa chrání sedm druhů – netopýra černého, netopýra velkouchého, netopýra východního, netopýra pobřežního, netopýra brvitého, netopýra velkého a vrápence malého. Členským státům Evropské unie stejně jako kandidátům na členství vzniká povinnost zabezpečit ochranu těchto druhů v rámci soustavy Natura 2000 (což je evropská soustava chráněných území).

Netopýři neznámí a ohrožení

Netopýry řadíme mezi savce, do řádu letounů. Celkem známe přes devět set druhů letounů, z toho 759 druhů netopýrů.

TEXT MOJMÍR VLAŠÍN

Důležitá je ochrana zimovišť netopýrů (sklep hradu ve Starém Rybníku).

V roce 1994 podepsala Česká republika Dohodu o ochraně netopýrů v Evropě. Tato úmluva ukládá zabezpečit ochranu všech druhů netopýrů a vrápců.

Velmi důležitá je nejen ochrana netopýrů samotných, ale i stanovišť, kde se vyskytují.

Netopýří noc

Je důležité, aby lidé měli o netopýrech základní znalosti, nebáli se jich a na druhou stranu je nerušili a neublížovali jim. K tomu slouží mimo jiné Netopýří noc. Je to mezinárodní osvětová akce, která se koná každoročně začátkem září na mnoha místech republiky. Pod záštitou mezi-

národní ochranné organizace Eurobats ji u nás organizuje ČSOP spolu s Českou společností pro ochranu netopýrů (ČESON). Návštěvníci se při ní mohou zúčastnit odchytu a kroužkování netopýrů, poslouchat netopýří hlasy pomocí bat-detektoru, vyslechnout zajímavé přednášky či nakoupit různé propagační i odborné materiály o netopýrech.

Praktické možnosti ochrany

Všichni naši netopýři jsou pro člověka velice užiteční. Vzhledem k množství potravy, kterou zkonzumují, pohubí mnoho hmyzu – často druhů, které člověku škodí (bekyně mniška, různé druhy komárů). Netopýry je třeba všude chránit a nedopustit, aby je lidé hubili.

Jak již bylo řečeno, důležitým předpokladem ochrany netopýrů je ochrana míst, kde žijí – tedy jejich zimovišť, přechodných úkrytů a letních kolonií. To znamená ochranu doupných stromů, zajištění vstupů do štol a jeskyní uzamykatelnou mříží, zabezpečení proti predátorům, zřizování vletových otvorů do půdních prostor či rekonstrukci stěch až v podzimním období. V oblastech, kde je málo přirozených dutin, je vhodné vyvěšovat budky pro netopýry.

Velmi důležitá je také účast ochranných občanských sdružení ve správních řízeních týkajících se starých a opuštěných důlních děl, jejich uzavěr, rekonstrukce střešních prostor historických budov a podobně. Organizace pak uplatňuje takové řešení, které je vhodné pro netopýry.

Pro účinnou ochranu netopýrů přímo v terénu je nezbytné znát místa jejich výskytu. Samotná informace o výskytu netopýrů může být tím nejdůležitějším krokem k jejich ochraně. V časopise je všita mapovací karta. Víte-li o lokalitě s výskytem netopýrů, vyplňte ji prosím a zašlete na uvedenou adresu.

Kontakt

na odborného garanta programu
Mapování a ochrana netopýrů:
RNDr. Mojmír Vlašín, tel.: 542 218 351,
e-mail: mojmir.vlasin@ecn.cz

Program podporují Ministerstvo životního prostředí a Lesy České republiky, s. p.

Netopýři v záchranných stanicích

Nejvíc netopýřů přijímá stanice na podzim při velkých přeletech, kdy netopýři vyhledávají zimní úkryty a objevují se i v lidských příbytcích, někdy ve velkém množství. Zápisy hovorů na pohotovostní lince stanice svědčí o mnohdy velmi kuriózních místech výskytu: „Lovosice – dva kusy netopýra rezavého v panelovém domě ve spíži v hrnci s jahodovou marmeládou.“ „Na dámské toaletě Úřadu práce v Roudnici sedí netopýr a kouká.“ „V Litoměřicích chce domovnice zamést naváté listí ve světlíku, ale ono jí strašně nadává.“

Léčení

Poraněné nebo zesláblé netopýry ve stanici ubytováváme ve speciálních teráriích. Jejich vršek je z pevného pletiva s malými očky, aby netopýři nemohli prostrčit končetiny. Stěny obložíme kůrou nebo kamínky. Dovnitř dáme velký členitý kořen nebo korkovou kůru na přichycení netopýřů – musí však být nízko nad zemí, aby se handicapované zvíře neporanilo pádem. Pod kořen umístíme mělkou misku s vodou. Někteří netopýři neumí pít z misky – pak je nutno terárium rosit, ne však přímo na netopýry (nesnáší to). Terárium vyhříváme slabou žárovkou a na jeho dno dáme papír. Vodu i papír denně vyměňujeme. Při krmení, nejlépe v nočních hodinách, je třeba klidu a trpělivosti.

Krmíme moučnými červy, cvrčky, sarančaty atd. Denní krmení dávkou např. netopýra pestrého je 40 moučných červů. Krmíme nejlépe přímo pinzetou, tak máme nejlepší kontrolu spotřebovaného krmiva. Některé druhy umí sbírat hmyz i z misky – například netopýr ušatý nebo netopýr řasnatý.

Pokud se netopýr dostane do stanice v zimě, musíme počítat s některými zvláštnostmi, jako je větší krvácivost při poranění. V zimě se totiž netopýřům snižuje srážlivost krve, patrně proto, aby za hibernace nevznikaly krevní sraženiny. V zimě mají netopýři více křehké zuby a kosti, protože se vápník hromadí v jejich tkáních, a teprve několik dní po probuzení se tento stav upravuje.

Netopýři se zlomeninami mají malou šanci na uzdravení a v zajetí nežijí dlouho, stejně tak malá, nesamostatná mláďata. V zajetí se nejlépe udrží větší druhy netopýřů, např. netopýr velký, rezavý nebo pestrý.

Šťastnou cestu

Pokud se nám podaří netopýra uzdravit, pustíme ho za teplé bezvětřné noci.

Jeden z prvních netopýřů pestrých, Venda, který se dostal do naší stanice těžce poškozen a léčil se ve stanici téměř rok, projevoval člověku již velkou důvěru. Rozhodla jsem se ho pustit v krásný májový teplý podvečer. Položila jsem ho na kmen stromu a čekala, až se

Netopýři jsou častými hosty ve stanicích pro handicapované živočichy.

TEXT A FOTO JANA TOMŠOVSKÁ

osmělí a odletí jako ostatní. Venda otáčel ušima a k ničemu se neměl. Tiše jsem na něho promluvila. Rozletěl se, ale ne pryč, nýbrž ke mně, zachytil se mi na svetrku a čekal, co dostane. Dala jsem mu cvrčka. Zůstal celé léto, večer vždy létal v pravidelných kolech kolem domu a lovil hmyz pod lampou. Na moje rameno se vrátil ještě několikrát. Už nic nedostal. Potrava, kterou si lovil sám, byla jistě zdravější. Nikdy nezapomenu na chvíle, kdy Venda tiše kličkoval a lovil noční motýly na květech pupálky a já tiše poslouchala noční zvuky ve stanici a popíjela svůj večerní čaj.

Kolonie

Léčení netopýřů však není jedinou činností stanice. Na svěřeném území mapujeme výskyt jednotlivých druhů, sledujeme potencionálně ohrožené kolonie a napomáháme jejich ochraně. Na některých lokalitách žijí netopýři celoročně

Zimní spánek netopýřů

Zimní spánková letargie (hibernace) je pro netopýra životně důležitá. Netopýři létají i stovky kilometrů k jeskyním, v nichž přespávají. Svým zimovištěm zůstávají věrni. Mláďata se cestu k nim učí znát od svých matek. Jeskyně musí splňovat určité podmínky – nesmí v nich mrznout a musejí být vlhké. Zdravý zimní spánek závisí na mnoha faktorech a je v pravidelných intervalech přirozeně přerušován. Při tomto přerušování netopýři mění stanoviště a nacházejí si lepší místo, pokud je to současné příliš studené, větrné nebo suché. Na nedostatek vlhkosti jsou netopýři citliví, protože vypařováním ztrácejí mnoho vody. Na zimovištích je třeba zabezpečit co největší klid, protože při vyrušení netopýři spotřebují mnoho energie nezbytné pro úspěšné přezimování.

ve spárách panelových domů. Při jejich opravách a zamazávání spár je třeba dbát, aby všichni netopýři byli pryč (vhodné jsou teplé jarní večery, kdy netopýři vylétnou na lov). Letní kolonie, složené převážně z matek s mláďaty, sídlí často na půdách. Dbáme proto, aby půdy nebyly nikdy úplně uzavřeny a netopýři mohli vylétat. Při akutním

Zrsek se již nemůže vrátit do volné přírody. Je tedy využíván pro ekologickou výchovu.

ohrožení se snažíme kolonie přestěhovat na vhodnější stanoviště.

Kamarád netopýr

Netopýr, kterého již nemůžeme vrátit do přírody, protože jeho poškození je trvalé, se při dostatku trpělivosti a správné péči dobře ohočí, dá se krmit na ruce a manipulace mu nevádí. Takovéto jedince využíváme při přednáškách pro děti.

Náš netopýr, domácí zvaný Zrsek, patří k druhu netopýr rezavý. Ve stanici žije již tři a půl roku, protože nemůže létat. Přátelství s lidmi ho vysloveně baví a obzvlášť se těší na přednášky, jelikož je veliký žrout a ví, že budím-li ho ve dne, bude mimo noční krmení ještě jedna hostina navíc. Potěšeně krouť ušima, hlasitě chroupá nabízené moučné červy, a nehlídám-li ho dobře, k velkému potěšení dětí se hodlá nehorázně přežrat. Ochetně předvede, jak jemný má kožíšek, jak šikovně se umí vyčurat, ukázkově osídí vzorkovou netopýří budku, přestože doma do ní nevleze ani za nic. Děti si ho mohou prohlédnout zblízka a otázky neberou konce. Stalo se mi několikrát, že volají rodiče do stanice, co mají dělat, že jim dcera nebo syn zakazují opravit střechu nebo natřít trámy, protože mají na půdě „kamarády netopýry“.

Národní síť stanic

V roce 2002 bylo v rámci Národní sítě stanic pro handicapované živočichy přijato 402 netopýřů, z toho 230 se podařilo vypustit zpět do přírody. Kromě toho bylo z důvodu jejich bezprostředního ohrožení přemístěno 923 netopýřů (záchranné transfery). Při nálezu zraněného netopýra kontaktujte některou ze stanic pro handicapované živočichy.

Kontakty

naleznete na <http://csop.ecn.cz> – „Záchrana zvířat“, případně se můžete informovat na tel.: 222 516 115.

Stanice FALCO

při ZO ČSOP Litoměřice
Dolní Týnec 39, 712 01 Litoměřice.
Tel.: 416 791 114,
606 280 121, 721 940 170.

Netopýři v rotundě

Někdy dokáže kolonie netopýřů nadělat pořádně starostí. V Týnci nad Sázavou na skalnatém ostrohu nad řekou stojí románská rotunda s věží, pozůstatek bývalého hradu. A právě v téhle věži se usídlila početná letní kolonie vzácného netopýra velkého, čítající kolem 300 exemplářů. Asi by nikomu nevádlila, kdyby ovšem věž nesloužila turistům jako rozhledna. Výkaly a zápach znepříjemňovaly průchod, netopýři navíc často zalétali i do nižších pater, kde svým trusem poškozovali vystavené exponáty. Provozovatel objektu se tedy z pochopitelných důvodů snažil nějak netopýřům zabránit v přístupu do věže a kolonii tak zlikvidovat. Hrozící střet vyřešil před pěti lety Pozemkový spolek pro přírodu a památky Podblanicka (zřízený ZO ČSOP Vlašim) smlouvou s městem jakožto vlastníkem a provozovatelem objektu. Na jejím základě o kolonii pečují – prostory pravidelně dvakrát ročně uklízí od výkalů a případných uhynulých jedinců, prostory desinfikuje a kontroluje zdravotní stav kolonie. Ve spolupráci s městem byl vymezen koridor pro návštěvníky a utěsněny veškeré možnosti přístupu do nižších pater. S celou problematikou zájemce seznamuje obsáhlá informační tabule. Díky vzájemné spolupráci a pochopení se tak podařilo minimalizovat negativní vliv netopýřů kolonie na cennou památku a turistický ruch. Kolonii lze dnes naopak považovat za další z týneckých turistických atrakcí. Svědčí o tom i mnoho zápisů v pamětní knize, kdy návštěvníci přišli svým známým či dětem „ukázat netopýry“.

Jan Moravec

Rotunda je přístupná v rámci Muzea týnecké keramiky. Otevřeno od května do září denně mimo pondělí. Bližší informace na tel.: 317 901 051.

Český ráj na prahu 21. století

Po několika desetiletích byla konečně korunována snaha ochranářů o rozšíření CHKO Český ráj.

TEXT LENKA ŠOLTYSOVÁ

Chráněná krajinná oblast Český ráj je prvním velkoplošným chráněným územím České republiky. Byla vyhlášena v roce 1955 na území o rozloze 92 km² mezi Troskami, hradem Kost, Žehrovskou oborou, hradem Valečov, Turnovem a Hrubou Skálou.

Dlouhá cesta k rozšíření

Již v 60. letech minulého století ochranáři usilovali o rozšíření ochrany Českého ráje i na oblast Prachovských skal, Kozákovska a Maloskalska. Naposledy se tak stalo v roce 1995, kdy byl záměr rozšíření chráněné krajinné oblasti stažen z projednávání vlády ČR tehdejším ministrem životního prostředí.

Myšlenka na další pokus o rozšíření CHKO Český ráj vznikla pod torzem Semtinské lípy v den prvního výročí (27. 5. 2000) padnutí tohoto symbolického stromu Českého ráje. Tehdejší ministr životního prostředí Miloš Kužvart zadal Správě CHKO Český ráj úkol na vypracování podkladových materiálů pro vyhlášení CHKO v nových hranicích. Po maratónu projednávání záměru s obcemi, majiteli a hospodáři v území současná vláda ČR dne 14. 10. 2002 vyhlásila Chráněnou krajinnou oblast Český ráj na rozloze 181,5 km².

CHKO Český ráj od té doby nese další prvenství – jako první velkoplošné chráněné území v ČR se skládá ze tří samostatných částí.

Roubené chalupy, dotvářející kolorit Českého ráje, jsou malebné v kterékoli roční době.

FOTO: JAN MERTLÍK

FOTO: LUKÁŠ BILEK

FOTO: JAN MERTLÍK

Nejen Prachovské skály

Východní část zahrnuje území Prachovské pahorkatiny a Libuňské brázdy včetně nejznámějšího skalního města Prachovské skály. Pramení zde Žehrovka, páteřní tok Českého ráje, a Javorka, napájející slavné Jinolické rybníky.

Území je krajinou rozmanitou. Skalní pískovcová města, studené rokle, prameniště, potoční nivy s mokřadními loukami a rákosinami, rybníky, listnaté i jehličnaté lesy, ale i suché bílé stráně a čedičové kužele – to vše je k vidění od Brad až po Střelečskou hůru.

V pozornosti ochranářů je tato oblast již od roku 1933, kdy byla vyhlášena jedna z nejstarších přírodních rezervací na území České republiky – Prachovské skály. Vyhlášení menších chráněných území pokračovalo až v r. 1990, kdy byly zřízeny přírodní památky Oborská luka, Rybník Vražda a Libunecké rašeliniště k ochraně posledních fragmentů společenstev mokřadů a luk. Vstavač kukačka, tolije bahenní, úpolín obecný, kosatec sibiřský, všivec bahenní či hořeček nahořklý nebo astra chlumní jsou nejvýznamnější rostliny vyžadující specifickou lidskou péči.

Hrady, zámky, chalupy ...

Jižní část je tvořena dosavadní CHKO z roku 1955 rozšířenou o část Sobotecka a Branžežska. Je to území nejbohatší nejen po stránce přírodovědné, ale taktéž po stránce historické. Zahrnuje národní kulturní památku Trosky, gotický hrad Kost, zámek Hrubá Skála, Valdštejn, Valečov, Drábské světničky, nově i lovecký zámek Humprecht. Nacházejí se zde jedinečné ukázky lidové architektury a zachovalé urbanistické struktury vesnic, např. Vesec, Mužský, Nepřívěc, Malá Lhota.

V této části se vyskytují typická skalní města s bohatou geomorfologií – Hruboskalské skalní město, Apolena, Údolí Plánek, Příhrazské skály a Kozlov. Každé je jiné, nezapomenutelné.

Východní část CHKO je územím desítek rybníků s významnými hnízdišti a biotopy mokřadní vegetace s takovými rostlin-

nými druhy, jako je hlízovec Loeselův, krušík bahenní, rosnatka okrouhlostá či dábílík bahenní. Nacházejí se zde velké lesní komplexy se zachovalými fragmenty původních reliktních skalních borů, doubrav a acidofilních bučin.

Perla Českého ráje

Severní část bývá místními obyvateli nazývána perlou Českého ráje. Je to území reprezentující středoevropský temperátní pískovcový fenomén se zaříznutým údolím meandrující Jizery. Klokočské skály jsou oprávněně považovány za geomorfologickou učebnici.

Tato část Českého ráje je územím geologicky a geomorfologicky tak cenným, že zde byly vyhlášeny dvě národní přírodní památky – Suché skály a Kozákov – a čtyři přírodní rezervace a památky (např. Bučiny u Rakous nebo Ondříkovicke propadání). Nalezneme zde lokalitu největší české orchideje střevičníku pantoflíčku. Území patří k nejbohatším nalezištím dalších vzácných druhů rostlin a živočichů.

Úspěchy a prohry

Po 40 letech se podařilo sjednotit ochranu všech nejcennějších částí Českého ráje, 11 skalních pískovcových měst – Prachovské skály, Apolena, Hruboskalsko, Příhrazské skály, Kozlov, Údolí Plánek, Kozákov, Suché skály, Klokočské a Betlémské skály, Sokol a Drábovna.

I když vyhlášení velkoplošného chráněného území je velkým úspěchem ochrany přírody a lidské moudrosti, je smutné, že se nepodařilo o nezbytnosti ochrany Českého ráje pro budoucí generace přesvědčit některé obyvatele vesnic, a tak poprvé v historii ochrany přírody a krajiny ČR byla vyhlášena CHKO ve třech částech a s velmi členitou hranicí, obcházející zastavěná území některých obcí. Za velký neúspěch lze považovat nezařazení celého toku Žehrovky do CHKO z důvodu vyjmutí katastrálního území Mladějov, tedy území, které leží mezi pískovcovým lomem Střeleč a obcí Mladějov. Zcela oprávně-

ně se lze obávat, že v budoucnosti tak může dojít k otevření dalšího ložiska sklářských písků v Mladějově, a tak k vytvoření obrovské umělé propasti mezi Prachovskými skalami a Troskami. Podobně byly ze záměru vyjmuty velké části obcí Mírová pod Kozákovem, Malá Skála, Frýdštejn nebo Jenišovice.

V některých místech je hranice CHKO zároveň hranicí národních přírodních památek, což z odborného hlediska nelze hodnotit pozitivně. Chráněná krajinná oblast je však typem chráněného území, kde je nezbytná činnost člověka v krajině, činnost moudrého zemědělce a lesníka, a tak i odborník musí respektovat názor veřejnosti.

Kolébka turistiky

Území CHKO Český ráj tvoří jádrovou zónu turistického regionu Český ráj. Právě Český ráj je kolébkou české turistiky a horolezectví, aktivit, které se staly již neodmyslitelnou skutečností Českého ráje.

Krajina Českého ráje je jednou z posledních krajin České republiky s výrazným duchem místa, tzv. geniem loci. Genium loci vzniká po tisíciletí a je společným dílem přírody a člověka.

Nejnámější z mnoha hradů této oblasti – Kost (nahoře), patřící k nejzachovalějším českým hradům, a symbol Českého ráje Trosky (dole).

FOTO: LENKA ŠOLTYSOVÁ

FOTO: LUKÁŠ BILEK

FOTO: LUKÁŠ BILEK

Dnes je již součástí CHKO Český ráj i jedno z neznámějších skalních měst – Prachovské skály.

Českým rájem

Je od druhé poloviny devatenáctého století nazvána krajina ve středním Pojizeří, bohatá na přírodní krásy i historické památky. Oblast je tvořena především kvádrovými pískovci, které zde byly uloženy v druhohorách na okrajích tehdejšího moře.

Současná podoba skalních útvarů je výsledkem erozní činnosti. Skalní města a vrchy třetihorního vulkanického původu jsou základem jedinečnosti území. Tu doplňuje nespočet památek lidové architektury a na dvě desítky středověkých hradů (respektive jejich zřícenin).

Správa CHKO Český ráj

Ant. Dvořáka 294, 511 01 Turnov, tel.: 481 322 292, 481 321 900
e-mail: ceskyraj@schkoc.cz, web <http://schko.ten.cz>

V roce 2002 byla Českou republikou na zápis do Seznamu světového dědictví UNESCO jako přírodní památka navržena Skalní města Českého ráje. V případě zápisu by se jednalo o první takto poctěnou přírodní památku v České republice, což by vyzdvihlo ojedinělost a unikátnost Českého ráje. Je třeba tento návrh chápat jako velkou šanci pro zachování Českého ráje, a především jako společný komunikační bod mezi ochranou přírody a možným, trvale udržitelným rozvojem regionu.

Kudy povede silnice?

Nastávající období rozhodne, kdo a jak bude krajinu Českého ráje využívat nebo zneužívat. Prvním důležitým krokem bude

dobře projednat plán péče CHKO a návrh zonace, čili odstupňované ochrany přírody, se všemi obcemi na území CHKO. Na území CHKO leží 40 obcí, území patří ke třem krajům. Počet trvale žijících obyvatel je okolo 8000.

Pro dlouhodobé, ale i krátkodobé cíle ochrany přírody a krajiny je třeba získat především místní veřejnost. To je velmi náročný úkol, zvláště když v regionu chybějí neziskové organizace se zaměřením na ochranu přírody, krajiny a životního prostředí. Na území CHKO Český ráj jsou činné jen tři základní organizace ČSOP, které mají několik desítek členů. Testem pro všechny bude projednávání územních plánů velkých územních celků Libereckého kraje, okresu Jičín a Mladoboleslavská. V těchto plánech bude vymezen koridor pro rychlostní silnici R35. Tato silnice může být navržena tak, aby co nejméně ohrozila krajinu a přírodu Českého ráje, nebo naopak tak, že dojde k přetnutí všech dosavadních historických a paměťových struktur krajiny mezi Jičínem a Turnovem. Je to stavba, která může zničit první raně barokně komponovanou krajinu u nás, předělit nivu Jizery, zcela

FOTO: DANIELA VACKOVÁ

FOTO: ZDENĚK BILEK

FOTO: DANIELA VACKOVÁ

FOTO: DANIELA VACKOVÁ

ČSOP v Českém ráji

ZO ČSOP Křížánky

provádí v oblasti Českého ráje management ohrožených přírodních ploch, přírodovědné průzkumy, konzervaci starých stromů, záchranu populací ohrožených druhů rostlin a živočichů. Zabývá se též záchranou raně barokně komponované krajiny v okolí Jičína. O přírodě a historii oblasti vydává četné informační materiály.
Kontakt: csopkrizanky@seznam.cz, tel.: 608 335 112

ZO ČSOP Prachovské skály

pečuje o stejnojmennou přírodní rezervaci. Vybudovala zde naučnou stezku a vydala zajímavého průvodce.
Kontakt: Oldřich Kropáček, Prachov 2, 50601 Jičín

ZO ČSOP Dolní Bousov

se zabývá především ekologickou výchovou. Pravidelně se zúčastňuje kampaně Uklidme svět, pracuje při ní oddíl Mladých ochránců přírody.
Kontakt: Mgr. Tomáš Grindl, Na hrázi 427, 29404 Dolní Bousov

zničit nivu Libuňky a vytvořit nepřekonatelnou bariéru mezi Kozákovem a Troskami.

Budoucnost ...

Vyhlášení CHKO Český ráj i nominace přírodní památky Skalní města Českého ráje do Seznamu světového dědictví svědčí o tom, že si většina lidí krajiny a přírody Českého ráje váží a že stojí o jeho záchranu pro budoucnost.

Je to zkouška pro místní obyvatele i návštěvníky. Buď budeme o svěřené území pečovat s láskou a pokorou, nebo ho zneužívat ve svůj krátkodobý prospěch.

Je třeba vědět, že člověk potřebuje pro seberealizaci Český ráj, nikoliv však Český ráj jeho. ☺

Několik botanických zajímavostí Českého ráje. Vlevo nahoře všivec bahenní, pod ním střevočik pantoflíček, vpravo nahoře kruštík bahenní a vpravo dole bledule jarní.

FOTO: LUKÁŠ BILEK

Naučná stezka Údolí Plakánků

prochází okolím Sobotky v jižní části CHKO Český ráj.

Trasa začíná u soboteckého hřbitova, na svahu kopce Pelánku. Na jeho vrcholu byl v 17. století postaven zámek Humprecht. V lesoparku pod ním najdeme při troše štěstí vzácnou orchidej kruštík polabský.

Od parkoviště nás polní cesta přivede do Nepřívěci.

Nepřívěckou návsi prochází lipové stromořadí a na jejím konci stojí kostel Nalezení sv. Kříže se zvonicí. Uvidíme tu i zachovalé sobotecké statky.

Kolem libošovické vlakové zastávky přijdeme na návrší nad Veseckým rybníkem. Odtud se otevírá pohled na soboteckou krajinu, k Troskám a při dobré viditelnosti i na Ještěd a Krkonoše. Další zastávkou naučné stezky je Semtinská lípa, dnes už pouze její torzo. Pravděpodobně v roce 1728 sem byly vysazeny dvě lípy. První vítr vyvrátil v roce 1858, druhá padla při vichřici 27. května 2000. Díky své 35metrové mohutnosti byla spolu s Humprechtem a Kostí symbolem Sobotecka.

Budeme pokračovat po silnici do místa, kde se stýkají tři údolí. Tady byl na skále ve 14. století postaven hrad Kost.

Jedním ze tří údolí je i Plakánek, který byl vyhlášen přírodní rezervací a jako jedno z 10 skalních měst Českého ráje nominován na Seznam světového dědictví UNESCO.

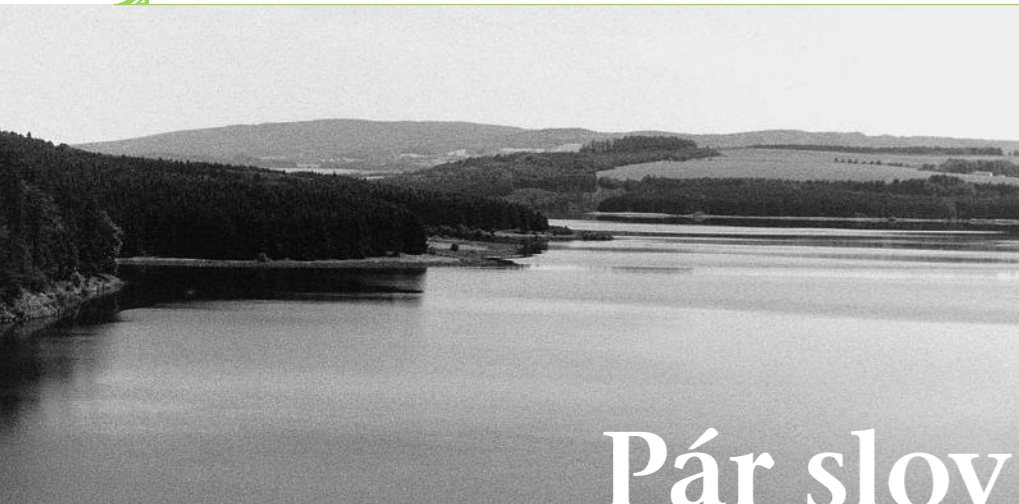
Stezka nás provede téměř celým údolím podél říčky Klenice. Kolem cesty uvidíme zbytky lužních společenstev, která byla v širších částech přeměněna v louky s vzácnými vlhkomilnými rostlinami. Botanickou zajímavostí Plakánku je lysá forma knotovky červené. Na svazích se zčásti zachoval suťový les.

V písku pod skalami můžeme pozorovat lovicí larvy mravkolů, u rybníka užovky obojkové a ze skal bývají slyšet poštolky a krkavci. Na západním úpatí se objevuje řada pramenů posilujících Klenici. Nejznámějším je studánka Roubenka, od které budeme stoupat boční roklí proti proudu Veseckého potoka. Míjíme patu poráňského ostrohu, na kterém bylo již v 7. století před Kristem vybudováno hradiště. O kousek výš přijdeme ke starým pískovcovým lomům a ke zbytkům skalního mlýna. V samém závěru údolí uvidíme několik malých travertinových vodopádů.

Poslední zastávkou naučné stezky je Vesec u Sobotky. Je unikátní svou zachovalou okrouhlou návsi a stavbami lidové architektury – pavlačovými roubenými domy. Proto byl vyhlášen vesnickou památkovou rezervací. Vedle roubenek je na návsi hodno obdivu i 17 památných stromů.

Naučná stezka, obnovená péčí ZO ČSOP Křížánky, bude slavnostně otevřena 8. května 2003 na nepřívěcké návsi. ☺

Lenka Šoltysová

Pár slov o Želivce

Jedním ze základních problémů Prahy bylo v té době nedostatečné zásobování pitnou vodou. Vzniklo několik projektů, mezi nimiž nechyběly například varianty počítající s přehrazením Berounky u Křivokláta nebo Křemelné na Šumavě. Státní komise pro koordinaci vědy a techniky a Československá akademie věd však doporučily ke schválení stavbu hráze na řece Želivce 4 km od soutoku se Sázavou u obce Nesměřice. Roku 1963 vláda tuto variantu přijala.

Strategická investice

Vodárenská nádrž Švihov, nazývaná častěji Želivka, byla postavena za účelem zásobování hlavního města a části středních Čech pitnou vodou v objemu 5,25 m³/s. Vodní dílo bylo vybudováno v letech 1965–1975.

Jednalo se o typickou socialistickou stavbu. Řečeno slovy technokratů, šlo o strategickou investici, sloužící k posílení státní infrastruktury a k regionálnímu rozvoji. Jak tomu podobných případech bývá, došlo k obrovskému zásahu do života místních obyvatel. Přestěhovalo bylo 678 rodin, zmizelo několik vesnic. Pod hladinou se ocitly Dolní Kralovice i s dominujícím kostelem, jehož věž se dosud při nízkých vodních stavech objevuje. Původně románský kostel z obce Zahrádka, přestavěný do barokní podoby, zůstal stát na samém břehu. Vzhledem k poloze v nepřístupném I. hygienickém pásmu je nyní udržovaný a stále chátrá.

Také přírodní a krajinné podmínky se zcela změnily. Zmizelo údolí Želivky od jezu u Bělského mlýna u obce Lísky až po hráz v Nesměřicích a s ním i zachovalý říční ekosystém s nivou a přilehlými partiemi. Na místě hlubokého údolí vzniklo 38 km dlouhé jezero s rozlohou 1432 ha, jehož břehy dlouhé

celkem 106 km sousedí s katastry celkem 18 obcí ze 2 krajů.

Unikátní krajina

A jaká je Želivka dnes? Díky statutu vodárenské nádrže byla ušetřena turistické devastace, k níž došlo například na

Orlíku, Vranově i jinde. Krajinný ráz této lokality je unikátní i přesto, že se jedná o umělé dílo. Z několika málo míst, kde se návštěvník může dostat až k vodě, se nabízí pohled na jezero obklopené lesy, bez lidských sídel v bezprostřední blízkosti (u vody zůstaly s výjimkou hráze a rybářského hospodářství v Zahrádce pouze 3 objekty).

První ochranné pásmo tvoří z největší části lesy. Převažují stejnověkové smrkové monokultury, na skalách bory, místy jsou zastoupeny březové porosty.

V nádrži můžeme pozorovat ne zcela obvyklé složení ichtyofauny. Převažují typické přehradní druhy – okoun říční, plotice obecná a cejn velký. Co však Želivku odlišuje od ostatních údolních ná-

Úvahy o vybudování nové velkokapacitní vodní nádrže se zrodily již krátce po druhé světové válce.

TEXT A FOTO MARTIN DUŠEK

Pár slov o Želivce

drží, je vyšší zastoupení dravých ryb, především štiky obecné, candáta obecného a sumce velkého, které je podporováno jako bioremediční opatření pro omezení výskytu zooplanktonofágních kaprovitých ryb. Významná je přirozeně se rozmnožující populace bolena dravého.

Na skalách hnízdí výr velký, v kolmých hlinitých stěnách kolem přítoků tvoří nory a hnízdní kotlinky ledňáček říční. Na nebi můžeme zahlédnout krkavce velkého, orlovce říčního i orla mořského, na hladině v zimních měsících vedle poláka velkého a poláka chocholačky také morčáka velkého či hohola severního. Pobřežní pás je osídlován volavkou popelavou i volavkou střibřitou.

Přítoky do nádrže obývají již také vydry říční, které si našly v stávajícím ekosystému svoje místo, a bylo by krátkozraké je z něho vyhánět kvůli zanedbatelným ztrátám na rybní obsádce.

Střinap

Celá oblast vodárenské nádrže Želivka je chráněna jako zdroj pitné vody, z čehož vyplývají pro místní obyvatele mnohá omezení. I zde existují pochopitelně mnohé nedostatky a problémy týkající se životního prostředí a jeho ochrany. Z těchto důvodů byla v roce 2001 založena z iniciativy obyvatel obce Střítež základní organizace ČSOP s názvem „Střinap“. Jejím cílem je ve spolupráci s obcemi sdruženými v Mikroregionu Želivka pečovat o dochované přírodní prostředí v tomto velmi zajímavém místě naší země. ☒

Kontakt

na ZO ČSOP „Střinap“ tel.: 723 082 923
e-mail: dusek@nature.cz

Příběh orlice

Pro každé zařízení zabývající se záchranou poraněných volně žijících živočichů je tak trochu svátkem příjem vzácného a ohroženého druhu do péče.

TEXT A FOTO PETR OREL

Nejinak je tomu také u nás ve stanicích v Bartošovicích na Moravě. I když ročně přijmeme okolo 800 zvířat, je každý takovýto exemplář zcela ojedinělou záležitostí.

Půlnoční pacient

Jedním z našich velmi vzácných chovanců byla samice orla mořského. Přijali jsme ji v pozdních večerních hodinách. Ještě téhož dne, těsně před půlnocí, byla poprvé operována. Ze základního veterinárního vyšetření a z rentgenových snímků bylo jednoznačně patrné, že zranění tohoto dravce jsou způsobena střelnou brokovou zbraní. Mimo jiné byla zjištěna fraktura levého křídla, dravec

Neznámý střelec způsobil samici orla mořského vážná zranění.

měl zcela roztříštěnou holenní kost a ránu v prsním svalu velikosti cca dvoukoruny. Náš veterinární lékař MVDr. Milan Šturm provedl ošetření, desinfekci ran, lokální aplikaci antibiotik. Po dobu 7 dní byla orlici podávána další antibiotika.

Celkem třikrát během dalších tří měsíců musela být otevřena rána po ope-

raci na zraněné končetině, bylo nutno odstranit štěpiny kostí a nekrotické tkáně, které putovaly dutou kostí a velmi komplikovaly zdravotní stav. Přestřeleny a poničeny byly také šlachy a svaly na postižené končetině. Intenzivní léčba a pravidelné ošetřování trvalo téměř šest měsíců.

Rehabilitace

Výsledek je relativně dobrý. Fraktury se zhojily, podařilo se vyřešit velmi nebezpečný a dlouhodobý zánět prstu. Nicméně levá noha je funkční jen asi z 60 až 70 procent.

Následnou rehabilitaci velmi zkomplikovalo silně poškozené opeření – především prstových letek na levém křídle, které byly téměř všechny ustřelené nebo vážně poškozené. Po 19 měsících pobytu ve stanici došlo k velké atrofii letáckého svalstva, a to přesto, že orlice byla umístěna v naší největší voliře o rozměrech 15 x 8 x 5 m.

V červenci minulého roku, po výměně poničených prstových letek, jsme mohli přistoupit k rehabilitaci tohoto dravce ve volné krajině. Orlice měla sokolnická poutka a byla přivázána na 300 m dlouhé silonové šňůře, namotané na speciálním navijáku.

Po týdnů jsme museli rehabilitaci přerušit, neboť samice nezvládala dobře rozlet ani přistání a drobně si poranila hrudní kost. I při optimálních povětrnostních podmínkách ulétla maximálně sto metrů.

Ani další pokusy o rehabilitaci nebyly úspěšné, takže tato samice, která se narodila na jihu Čech v roce 1996 a v roce postřelení vyvedla svá první mláďata, je nucena dožít svůj život v zajetí. Je to pro nás velké zklamání, protože měla

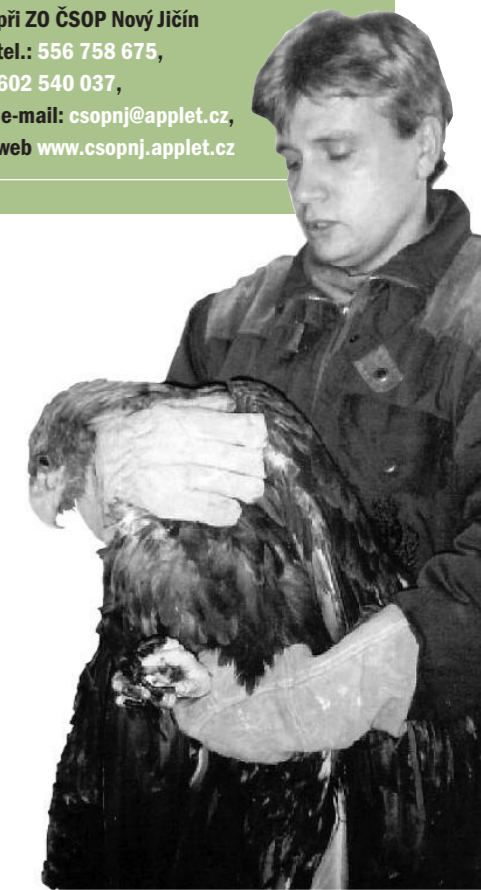
obrovskou vůli přežít. Vždyť se svým vážným zraněním pobývala minimálně 14 dní v přírodě, než byla náhodně nalezena, následně absolvovala řadu nepříjemných zákroků a určitě nemá být pro lidi vděčná.

Pachatel neznámý ...

Je to jeden z řady případů, které jsme předali kšetření orgánům činným v trestním řízení a České inspekci životního prostředí. Výsledek šetření se nám však nikdo nenamáhal sdělit. Ale tušíme ho: „Pro nedostatek důkazů bylo další šetření zastaveno.“ ☒

Kontakt

na Záchranou stanici v Bartošovicích
při ZO ČSOP Nový Jičín
tel.: 556 758 675,
602 540 037,
e-mail: csopnj@applet.cz,
web www.csopnj.applet.cz

Hády – perla na kraji velkoměsta

Území nazývané Hádecká plošina reprezentuje mohutný výběžek devonských vápenců Moravského krasu. Nejvyšší vrchol s názvem Hády (423 m n. m.) patří k hlavním dominantám města Brna a současně k jeho významnému rekreačnímu zázemí.

TEXT A FOTO LUBOMÍR TICHÝ

větších entomologických vzácností je však výskyt cikády trnkové.

Také ornitologové si zde přijdou na své. Brzy z jara se z vrcholů stromů ozývá zvonek zelený, od začátku března s přiletem tažných druhů je slyšet drozd zpěvný či budníček menší, který se svým jednotvárným krátkým zpěvem ozývá někdy až do konce října. K význačnějším druhům pěvců patří například brambor-

Růženin lom je ukázkovým příkladem, jak lze provést rekultivaci dobývacího prostoru v souladu s přírodou.

bou Kavek je nádherně zbarvený brouk krasec lesklý. Návštěvu Kavek zpestřují larvy mravkolva skvrnitého. Žijí ukryty v písku pod většími kameny, kde číhají na mravence. Na teplomilné rostlině toliť lékařské se každoročně objevují tisíce kovově lesklých mandelínek tolitových. Jednou z nej-

Kulturní step na jižních svazích byla odborně uznávanou botanicou i zoologickou lokalitou už v minulém století. Není proto divu, že se zde v současné době nachází pět zvláště chráněných území s celkovou rozlohou přes 1 km², k nimž je nutno připočítat ještě tři další významné krajinné prvky. Díky relativně zachovalému prostředí, příjemnému stínu listnatých lesů a nádherným výhledům na Brno je tato část příměstské přírody vyhledávaným výletním místem obyvatel početných přilehlých sídlišť.

Pozemkový spolek

Zásadní zásah do lokality Hádu znamenal otevření závodu na výrobu cementu v Maloměřicích na začátku 20. století, pro něž se jižní úbočí kopce stalo významnou surovinovou základnou. Od roku 1980 však docházelo k postupnému útlumu těžby, v roce 1998 pak byla těžba definitivně ukončena. Rozloha samotného lomu je dnes obrovská, v nepříístupném dobývacím prostoru však paradoxně přečkávají i nejcenější části hádecké přírody dobře ukryté za vysokým plotem. Ukončením těžby však překvapivě vyvstal nový problém – podaří se tyto přírodní klenoty i nadále uchránit? Lom totiž bývá často považován za „měsíční krajinu bez života“, a tak riziko zavážení nebo jiného průmyslového využití nebylo zpočátku

zanedbatelné. V roce 2000 vznikla proto ZO ČSOP Pozemkový spolek Hády, jejímž dlouhodobým cílem je zajistit optimální využití jižního svahu Hádu tak, aby byla zachována a dále rozvíjena jeho jedinečná přírodní hodnota.

Pozemkový spolek Hády má v současné době v pronájmu od akciové společnosti Českomoravský cement přírodní památku Kavky a významný krajinný prvek Růženin lom o celkové rozloze přibližně 10 ha.

Bohatství živé přírody

Přestože obě tyto lokality leží přímo v dobývacím prostoru hádeckého lomu, patří ke skutečným klenotům jihomoravské flóry a fauny. Jen na těchto dvou územích se vyskytuje na 80 rostlinných druhů Červeného seznamu květeny České republiky! Je tomu také proto, že tato lokalita byla po desítky let zcela nepřístupná. K největším botanickým skvostům tu patří bohatý výskyt hned několika druhů orchidejí – například okrotice bílé, kruštiku bahenního a prstnatce pleťového. Ojedinělým zážitkem je návštěva tohoto území koncem května, kdy kvetou rozsáhlé porosty třemdavy bílé a mezi modrou záplavou květů kamajky modronachové vyrůstají bohaté trsy kosatce různobarvého. Nádherné jsou i solitérní duby pýřité.

Z živočišné říše je zde zastoupeno především velké množství hmyzu. Ozdo-

niček černohlavý, pěnice vlašská, pěnice hnědokřídlá nebo pěnice černohlavá. Častým hostem je tu i sojka obecná.

Výukové trasy

Zdejší rostlinná i živočišná společenstva jsou natolik cenná a citlivá, že území není možné volně zpřístupnit. Na druhou stranu bychom však rádi, aby co největší počet lidí pochopil jedinečnost a přírodovědný význam těchto lokalit. Proto jsme zde z prostředků vlastníka pozemků vybudovali dvě terénní výukové trasy, které umožňují exkurze do nejzajímavějších částí obou lokalit. Podařilo se nám najít také kvalitního partnera – školské zařízení Lipka – Dům ekologické výchovy, jenž na výukových trasách pro žáky základních škol pravidelně dvakrát týdně realizuje dopolední přírodovědné programy.

Program je asi tříhodinový a má za úkol seznámit děti s živou i neživou přírodou zájmového území a dovést je k pochopení vývoje místního ekosystému sekundární stepi, která zde mohla vzniknout v důsledku zamezení drobné zemědělské výroby. Žáci pod vedením odborných lektorů postupně procházejí několik různě tematicky zaměřených stanovišť, plní rozličné úkoly a výsledky zapisují do pracovních listů.

Spolupráce klíčem k úspěchu

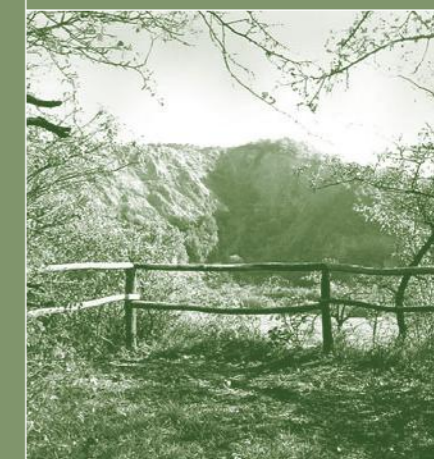
Snažíme se spolupracovat na konkrétních projektech například se Správou CHKO Moravský kras či s úřady městských částí a Magistrátem města Brna. Za jejich podpory jsme získali dotaci z programu Access Phare 99, abychom na Hádech mohli vybudovat sít naučných stezek se 17 informačními panely.

Ve spolupráci s odborníky mnoha přírodovědných oborů se pokoušíme získat maximum informací o přírodě Růženina lomu, včetně podrobných analýz kvality vyvěrajících vod a možností jejich jímání a dalšího využití. Máme připraveny i další a další nápady, ale o tom snad až někdy přistě.

Jedno však připouštím. Při zakládání naší organizace jsme si ani zdaleka nedokázali představit, kolik bude třeba obětovat času nejen našeho, ale i všech našich přátel a příznivců, abychom naše záměry alespoň z nepatrné části naplnili. Proto bychom chtěli touto cestou poděkovat všem, kteří nám v našem snažení až dosud pomohli. ☺

Přírodní památka Kavky

se nachází na jižním úbočí Hádu v nadmořské výšce 300 – 350 m. Plocha území je omezena těžebními prostory okolních lomů. V minulosti nebylo toto území příliš známé a navštěvované, neboť bylo součástí prostor, které z bezpečnostních důvodů nebyly přístupny veřejnosti. Lokalita je i v současné době pro veřejnost nepřístupná a je možno ji navštívit pouze během dnů otevřených dveří (nejbližší se koná v neděli 25. května od 10.00 do 16.00 hodin) a nebo po předchozí domluvě s lektory Lipky (tel.: 543 211 264).

Významný krajinný prvek Růženin lom

je bývalý jámový lom, v němž probíhala těžba vápence především v první polovině 20. století. Je příkladem toho, že i negativní činnost, jako těžba, může mít pozitivní vliv na biologickou pestrost území. Těžbou byl v prostoru lomu odkryt silný pramen, díky němuž nemohl být lom zavezen slinkovým popílkem, což byl původní záměr na jeho využití. Tak zde došlo k vytvoření několika vodních ploch, jejichž bezprostřední okolí osídlila řada živočichů a rostlin vázaných na vodní biotopy. V současné době probíhá na území Růženina lomu rekultivace, která může sloužit jako modelový příklad pro další podobné projekty.

Bližší informace

o lokalitách i činnosti ZO ČSOP Pozemkový spolek Hády naleznete na webových stránkách www.ecn.cz/psh

FOTO: PETR JURÁČKA - ZE ŽIVOTA HMYZU, 1. MÍSTO V KATEGORII 13-18 LET, TEMA: PLANETA HMYZU

Pohledy do přírody

Za tímto názvem se skrývá zajímavá příležitost pro všechny obdivovatele krás přírody, kteří je dokáží ukázat i ostatním.

TEXT MICHAL KULÍK

Českého svazu ochránců přírody, který má programově nejbližší jak k přírodě, tak i k mladé generaci.

Přes nesmělé začátky (kdy výstavy nejlepších prací probíhaly pouze v pražském metru a Muzeu hl. m. Prahy) se „Pohledy do přírody“ již přehouply, jakýkoliv článek ČSOP si výstavu nejlepších prací může vypůjčit a fotografie tímto způsobem v průběhu roku putují po celé republice. Vzdávající úrovni soutěže také napomáhá stabilní odborná porota, poměrně stálý okruh „soutěžících“ a možná i zdařilá prezentace ve specializovaném časopise *Magazín fotografie*. A samozřejmě i výrazná podpora od Lesů České republiky, které mají pro účastníky vždy připraveny zajímavé odměny.

V právě ukončeném ročníku všechna vyhlášená témata (Moji kamarádi v lese, Krajina v srdci Evropy, I smrt je součástí života a Planeta hmyzu) opět úspěšně oslovila širokou veřejnost, a tak mezi 373 snímky od 73 autorů bylo chvílemi opravdu těžké vybírat. Soutěž je otevřená i nejmladším fotografům, takže se hojně účastní členové různých fotokroužků při školách. Na druhou stranu, zasláné práce „těch starších“ dosahují velmi vysoké úrovně. To ostatně můžete sami posoudit na ukázkách prací otištěných v tomto čísle KND.

Před sebou máme další ročník. Máte-li schopnost vnímat krásy přírody kolem vás, nic vám nebrání v účasti. Těšíme se na vaše práce. ☺

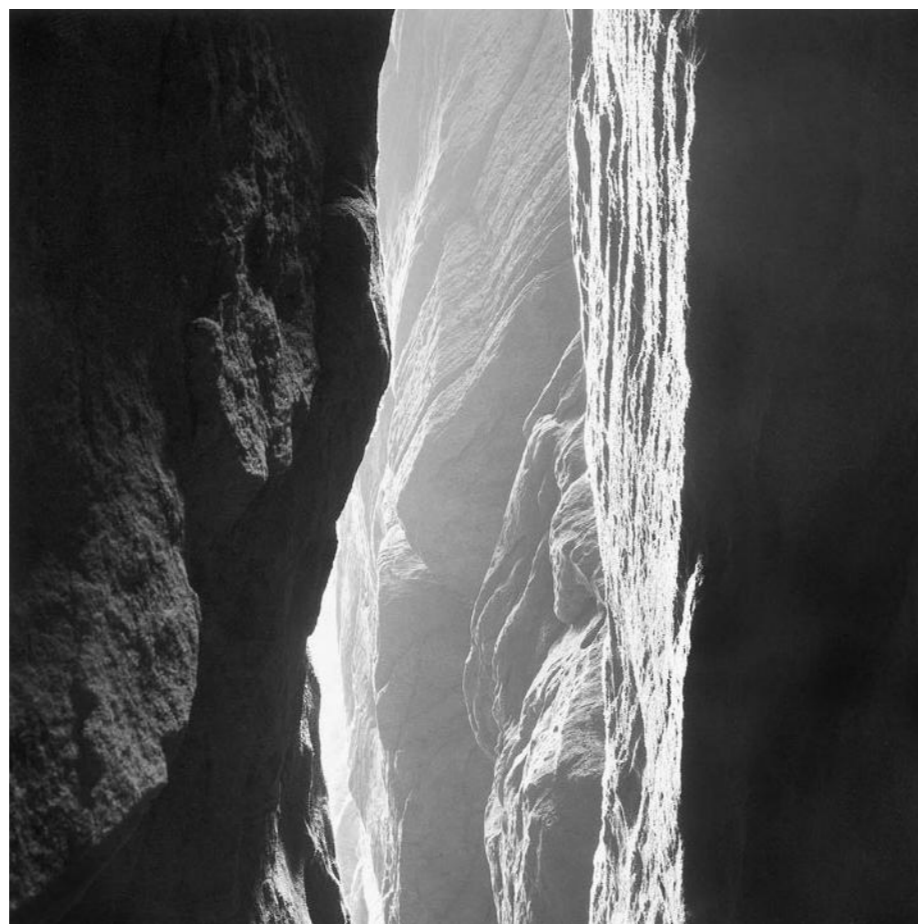

FOTO: DAN ŠÁTRA - ADŘEPACH, 1. MÍSTO V KATEGORII NAD 18 LET, TEMA: KRAJINA V SRDCI EVROPY

Fotografickou soutěž

„Pohledy do přírody“ pořádá Sdružení Mladých ochránců přírody ČSOP, v posledních 3 letech za významné podpory Lesů České republiky, s.p., a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (tato akce je zařazena do seznamu soutěží doporučených k účasti žákům a studentům škol).

8. ročník soutěže

Pro letošní ročník byla vyhlášena následující témata, související s tuzemskou přírodou:

- I. **České hory** (k tuzemské krajině neodmyslitelně patří – dodávají jí malebnost, majestátnost, krásu i ochranu)
- II. **Květy lesa** (ostrůvky barev, tvarů a vůní v moři zeleně)
- III. **Pohádky z mechu a kapradí** (téma pro všechny ty, kteří si v duši ještě zachovali špetku citu a dětské fantazie)
- IV. **Zrození lesa** (za desítky let to budou velikáni, teď ale bojují o své místo na slunci)

Uzávěrka je až 15. října 2003. Podrobné propozice a vstupní formulář jsou zveřejněny na internetu www.smop.cz nebo si lze o ně napsat na adresu **SMOP ČSOP, poštovní příhrádka 447, 111 21 Praha 1, CDM@smop.cz**

Ve dnech 13.–15. září 2002 Mladí ochránci přírody, Brontosauři z Rokycan a Nezmaři z Vraného, uspořádali ve Volduchách u Rokycan již 6. ročník celostátní akce, jejímž smyslem je propagovat pohyb vlastní silou a chůzi jako způsob dopravy šetrný k přírodě. Akce je inspirována rychlými přesuny indiánů – indiánské ženy a děti dokázaly v případě nebezpečí ujít více než 120 kilometrů a muži ušli dokonce 150 až 180 kilometrů.

Ze všech koutů republiky

Průběh akce byl tradiční. V pátek jsme se z mnoha koutů republiky sjeli na místo konání. Ještě za světla jsme postavili stany, trochu pojedli, obkreslili si trasy do mapy a připravili vše potřebné na chůzi, běh či případné plazení.

Mezi účastníky měli jako vždy převahu především starší členové a mladí vedoucí oddílů Mladých ochránců přírody. Je to pro ně vhodná příležitost k setkání s podobně potrefenými lidmi a ke zjištění, že s dětmi si „nehrají“ jen oni, ale i jiní stejně staří.

Na dno svých sil

Ve 21.00 zazněl startovní povel a skupinky či jednotlivci se vydali ukrajovat kilometry na okruzích, kterých bylo v okolí Sroubku vyznačeno devět a odlišovaly se od sebe délkou (od 810 metrů do 64,4 kilometru), celkovým převýšením i poměrem zastoupení lesních a asfaltových cest. Čas běžel a postupně se do místa startu a zároveň cíle všech okruhů vraceli tu méně, tu více zmožení chodci. Mezi okruhy si někteří dávali krátkou pauzu na jídlo a pití. Řeknete si nic divného, ale zkuste to vydržet celých 24 hodin až do 21.00 v sobotu. Kdo chce ujít „slušný“ výkon, nespí, protože na to jednoduše není čas.

Až na dno

„Až na dno aneb čtyřřadvacetihodinovka v běhu, chůzi a plazení“ je akcí, na kterou se nezapomíná. Její účastníci se na ni buď rádi vracejí, anebo proklínají den, kdy se rozhodli na ni vydat, a říkají už nikdy. Ale do příštího ročníku se jim to rozleží v hlavě a stejně přijedou.

TEXT MICHAL BLÁHA, TEREZA RÁDSETOULALOVÁ
FOTO JAN VRTIŠKA

Noční chůze je nádherná, ale s příchodem dne se objevuje i únava a začínají bolet svaly, o jejichž existenci ve svém těle jste dosud neměli ani potuchy. Na každého postupně doléhá pocit, že to zabalí a půjde si sednout či přímo lehnout do spacáku. Teď už to není zkouška fyzických sil, ale těch psychických.

S odeznívajícím sobotním polednem (někteří i dříve) již ztahaní chodci proklínají organizátory, slibují pomstu, říkají už nikdy více, ... a hlavně obje-

Až na dno – 7. ročník

12.–14. září 2003
ve Volduchách u Rokycan.

Bližší informace: www.sweb.cz/aznadno,
případně mailem hey.vey@centrum.cz či
na adrese Honza Vrtiška, Nádražní 137,
252 46 Vrané nad Vltavou.

Akce je otevřená všem, bez ohledu na věk a členství v ČSOP.

vují skutečný význam sousloví „Až na dno!“ K tomu, aby účastníci překonali pro mnohé vysněnou hranici 100 km, je třeba především silná vůle, tedy chuť jít dál, i když nohy (a především hlava) říkají už ne. Pouze ti, kteří se dokáží s tímto nepříjemným pocitem vyrovnat a sáhnout až na dno svých sil, mohou pomýšlet na dobrý výsledek. Jen pár bláznů a šílenců vydrží chodit, a někteří dokonce i běhat až do sobotních večerních hodin.

Trocha čísel

Do Volduch v září 2002 dorazilo a na startu se zaregistrovalo 55 osob. Bohužel část z nich má v tabulkách výkonů zapsáno jen několik kilometrů, či dokonce nulu, jednoduše to vzdali předem nebo se nestihli v časovém limitu vrátit z dlouhého okruhu.

Celkem bylo našlapáno 3046,77 km, průměr na jednoho muže činil 65,7 km a na jednu ženu 60,3 km.

Velmi vysokou úroveň měla v 6. ročníku kategorie žen a dívek – dva nejlepší výkony zaujaly první místa v souhrnném hodnocení za celých 6 let trvání této náročné akce – letošní nejvyšší dosažený výkon mužů stačí až na 10. místo historických tabulek. A jaké byly dosažené výkony? V kategorii dívek a žen 106,4 a 104,81 km a v kategorii mužů 115,6 a 114,9 km. Kompletní tabulka výsledků je na www stránkách akce. ☺

Drobné hrátky do přírody

Až zase vyrazíte na jarní toulky přírodou, zkuste si zahrát některou z her, které jsme pro vás vybrali.

TEXT A FOTO JAN VRTIŠKA

když některý prvek patří do více souborů. Například *labuť* nebo *orel*, pokud by cílovými prostory bylo *souhvězdí* a *pták*.

Zrcátko – drobnost, která ukáže svět úplně jinak, než jsme zvyklí

Jediné, co k téhle hře potřebujeme, je zrcátko. Doporučovaná velikost je A5 nebo větší. My si v oddíle vystačíme se zrcadlovými obkládačkami, kterých jsme koupili celý balík. Nejsou sice umístěné v žádném rámu, ale okraje jsou příjemně zabroušené a my je používáme i pro poměrně malé děti (1. třída).

Je dobré si vytvořit dvojice (obzvláště pokud zkoušíme tuto aktivitu s menšími dětmi). Jeden z dvojice funguje jako průvodce a druhý prochází krajinou se zrcátkem, které si drží kousek pod očima. Vhodným místem je listnatý les, ve kterém větve zasahují do různých pater. Člověk procházející se zrcátkem

vnímá větve a další předměty umístěné nízko nad hlavou jako překážky, které je nutno překračovat a přelézát, a okraj lesa se mu jeví jako hluboká propast.

Zkušenější jedinci mohou zrcátko natáčet do stran a pak se jim stromy budou různě naklánět do cesty.

Pozor je třeba dát na sluneční paprsky, které by mohly odrazem od zrcátka poškodit zrak.

Zajímavou verzi je chůze se zrcátkem doma nebo v jiných uzavřených prostorech – rámy dveří, lustry nebo i různá potrubí u stropu změni vaši oázu klidu a bezpečí na zajímavou prolézačku.

Zkuste si to, hned se vám bude zdát svět ještě zajímavější než dosud.

Tento cílový prostor je označen jako „nerosty“. Na sousedních stromech může být přišpendleno třeba „chemické prvky“, „houby“ nebo „hory“. A teď pozor – říká vedoucí křemen, křemík, Křemešník a nebo křemenáč?

Dnes vám nabízíme dvě hry, které nejsou náročné na přípravu ani provedení. První je spíše pro větší skupiny, tu druhou si může klidně zahrát i jednotlivec.

Kam patřím?

Hra slouží k aktivnímu přiřazování pojmů do cílové skupiny. Hráči stojí ve středovém kruhu. Kolem něj je rozmístěno určité množství cílových prostorů, označených například názvy systematických skupin organismů (ptáci, savci, brouci, motýli, ...) nebo názvy prostředí (písek – arenikolní tvorové, les – silvikolní, pole – agrikolní, ...). Každého určité napadne řada dalších možností.

Vedoucí hry zadá určitý název a hráči se snaží doběhnout do správného cílového prostoru (např. vyvolán je *střevlík* – hráči běží do prostoru označeného *brouk*; vyvolán je *datel* – hráči běží do cílového prostoru *les* atd).

Ten, kdo doběhne první, získá 3 body, druhý dva, třetí jeden – kdo naopak vyběhne špatným směrem, nějaký ten bodík ztrácí. Podle mých zkušeností je dobré mít několik pomocníků, kteří hlídají cílové prostory, aby nedocházelo ke sporům, kdo zde byl dřív.

Názvy cílových prostorů lze i kombinovat. Zajímavé situace pak vznikají,

Podívejme se, jak na něj tehdy vzpomínali jeho spolupracovníci na stránkách *Krásy našeho domova*:

Profesor dr. Jan Urban Jarník narodil se 25. máje r. 1848 v klidném koutě Orlických hor, v tichém idyllickém zátiší krásného Potštýna ... Nikdo netušil, že vzejde tu tvůrce a organizátor veškeré soustavné práce okrašlovací a ochranné.

☒ ☒ ☒

Dr. Jarník jako zkušený předseda Okrašlovacího spolku v Potštýně navazuje časté styky s okolními i vzdálenějšími okrašlovacími spolky a tu přichází brzo k poznatku, že mezi spolky okrašlovacími chybí pojitko vzájemnosti, kontrola celkové práce, sjednocení a ucelení cílů spolků. Proto v roce 1903 svolává do Prahy poradnou schůzi zástupců několika již okrašlovacích, zalesňovacích a zvelebovacích spolků, sbírá adresy spolků dalších, a tak v roce 1904 zakládá novou organizaci nazvanou Svaz okrašlovacích spolků v království Českém.

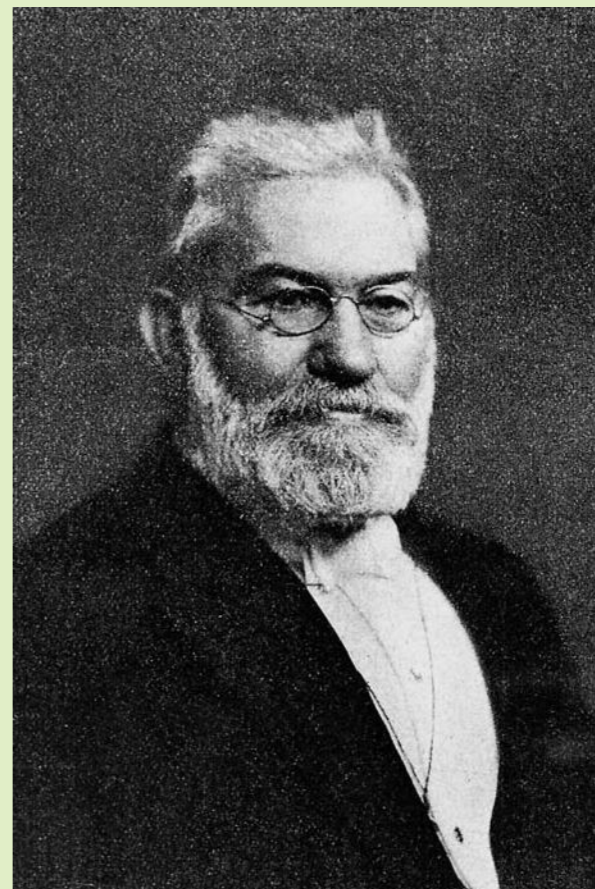
Neukožená touha nedá mu pokoje odpočinouti: Zakládá spolkový orgán „*Krásu našeho domova*“, která dočkala se dnes již 14ti úplných ročníků překavší nepříznivou dobu válečnou a která se brzy vyšvihla na skutečnou revue s hutným, cenným obsahem i uměleckou reprodukcí obrázků a která je dosud, přičiněním a zásluhou vhodných redaktorů, jediným časopisem tohoto druhu, nejen u nás, ale i v cizině.

Činnost Svazu brzy rozšiřuje se i na Moravu a Slezsko, Svaz přibírá mezi své stěžejní body i ochranu přírodních a historických památek – a to vše děje se většinou z přímého popudu Jarníkova.

Hned po převratu mění se organizace, obsahující na 400 okrašlovacích, zalesňovacích, zvelebovacích a ochranných spolků ve Svaz československých spolků pro okrašlování a ochranu domoviny. ...

☒ ☒ ☒

Přiznávám, že přiváděl nás mnohdy do zřejmých rozpaků se svými ideálními návrhy, které mnohdy již sám předkládal do poloviny provedené, stavě nás před hotovou událost. Jeho nadšená, bílá hlava měla tolik krásných myšlenek, plánů, návrhů, rozpočtů, že nebylo

PŘETIŠENO S LASKAVÝM SOUHLASEM NÁRODNÍ KNIHOVNY PRAHA

Jan Urban Jarník

Před 80 lety, 12. ledna 1923, zemřel zakladatel a dlouholetý starosta Svazu okrašlovacího a ochranného profesor Jan Urban Jarník.

možno ani všechny pojati do výkonnosti Svazu.

☒ ☒ ☒

Stejně radostně a s mladým zápalem jezdil řídit naše valné hromady, které konaly se každým rokem v jiné končině našich vlastí, stejně nadšeně mluvil na nejrůznějších schůzích a poradách vysílaje kouzlo své srdečnosti a sdílnosti mezi překvapeně posluchače, stejně obětavě klepal na dveře nejrůznějších úřadů v Praze i ve Vídni, na dveře nejrůznějších osob, dovolávaje se – tu

ústně, tu písemně – pomoci ve prospěch Svazu.

Břetislav Jedlička – Brodský
(KND XV – 1923)

Práce pro okrašlovací spolky však nebyla jeho jedinou činností. Stačí nahlédnout například do *Masarykova slovníku naučného* (1927):

„Zakladatel české romanistiky. Speciálním oborem jeho studie byla rumunština, již ovládal jako rozený Rumun a již psal tak hojně, že je počítán mezi rumunské spisovatele. Jarník se obíral hojně i albánštinou. Kromě filologie se věnoval s velkou horlivostí i veřejné činnosti ve spolcích studentských a zejména na poli sociální péče o studentstvo si získal takové zásluhy, že byl nazýván jeho otcem. Dlouhá léta vedl Spolek pro podporování nemajetných studujících filosofické fakulty.“

Rumunsko bylo Jarníkovou velikou láskou. Na stránkách KND v roce 1912 vycházely na pokračování jeho vzpomínky na pobyty v Rumunsku, na mnohá setkání s rumunskými literáty i s členy královské rodiny.

Na závěr ocitujeme ještě úryvek ze smuteční řeči, kterou pronesl nad rakví prof. Jarníka rada vrchního zemského soudu JUDr. Ladislav Brunclík, místopředseda Svazu okrašlovacího a ochranného:

„Měl velikou lásku k přírodě, byl nadšeným obdivovatelem jejích krás, horlivým a při tom šťastným organizátorem činnosti okrašlovací a ochranné.

Byl si vědom, že cit pro krásu je nám sice vrozen, že však cit ten je bylinkou velice útlou, kterou dusí namnoze různý plevel všedního života, a že je nutno cit ten buditi a posilovati.

Činil to vším možným způsobem, slovem, perem i skutky.

... Jeho činnost a jeho zásluhy v oboru tom jsou tak významné, že jméno Jarníkovo bude navždy nerozlučně spjato s vývojem a rozkvětem činnosti okrašlovací a pro ochranu domoviny u nás.“

Od té doby uplynulo osmdesát let – kdo dnes toto jméno zná? Jak krátké může být někdy „navždy“! Touto krátkou vzpomínkou bychom rádi splatili alespoň část dluhu. ☒

S LIBOREM AMBROZKEM

Je to již více jak půl roku, co tehdejší předseda ČSOP Libor Ambrozek rezignoval na svoji funkci, aby se mohl bez rizika střetu zájmů ujmout vedení Ministerstva životního prostředí. Na následující otázky odpovídal v polovině března.

PTAL SE JAN MORAVEC
FOTO PETR STÝBLO

O radostech i starostech ministra

Čím se v současné době jako ministr životního prostředí zabýváte?

Mé hlavní úkoly vyplývají z programového prohlášení vlády. Patří sem zahájení prací na ekologické daňové reformě, podpora obnovitelných zdrojů energie a posílení úlohy krajinotvorných programů, především Programu péče o krajinu a Programu revitalizace říčních systémů. V neposlední řadě také vyhlášení tří nových chráněných krajinných oblastí – Českého lesa, Středního Poohří a Novohradských hor. Na všech těchto

prioritách se intenzivně pracuje. Zlepšuje se také spolupráce s Ministerstvem zemědělství.

V čem například?

Zejména v oblasti péče o krajinu. Tady je opravdu velký prostor – máme například rezervu v propojení revitalizací s komplexními pozemkovými úpravami. To je nedoceněná problematika. Právě v jejich

Libor Ambrozek byl první, kdo podpořil kampaň Místo pro přírodu.

rámci se dají realizovat územní systémy ekologické stability, výsadba remízků, protipovodňových pásů a další opatření. Je to velké téma, které se spolu s resortem zemědělství snažíme posílit. Je to ale i nejtěžší úkol, protože komplexní pozemkové úpravy přibývají tempem jeden až dva katastry v okrese ročně. Při dnešním tempu je to tedy záležitost na padesát či osmdesát let.

Je obtížné prosazovat v současné vládě zájmy ochrany přírody?

Myslím, že většina mých kolegů je v tomto ohledu velmi vstřícná a otevřená. Premiér patří mezi zakládající členy ČSOP na Jindřichohradecku a zájem o ochranu přírody má stále.

Jaká je vaše představa o budoucí podobě ministerstva?

Velmi nerad bych zatáhl resort životního prostředí na příliš politickou půdu. Myslím, že by se měl držet velmi úzce odbornosti. Proto třeba velmi vítám i nově navrženou úpravu v zákoně o ochraně přírody a krajiny, kdy by výkon státní správy v národních přírodních rezervacích a národních přírodních památkách měl přejít pod nově vytvořenou centrální správu ochrany přírody. Čili o tom, jestli se tam či onde udělí výjimka, by měl skutečně rozhodovat odborný orgán. Zároveň se snažíme posunout prvoinstanční rozhodování z MŽP do terénu a na odborné složky.

Co považujete za svůj dosavadní největší úspěch?

Za velký úspěch považuji rozšíření CHKO Český ráj, i když jsem byl vlastně až u završení tohoto díla. Rozšíření bylo snem ochránců přírody skoro čtyři desítky let, vážně se tím zabývali už několikrát. Práce, které vedly ke dnešnímu výsledku, byly zahájeny před dvěma lety. O výsledek se zasloužila i řada jiných – můj předchůdce, lidé ze Správy chráněných krajinných oblastí i ze Správy CHKO Český ráj. Nyní se podařilo dotáhnout do vše konce a přesvědčit legislativní radu vlády a nakonec i vládu, že rozšíření chráněné oblasti je možné. Mám z toho velkou radost.

Dalším hmatatelným výsledkem je schválení novely zákona o ochraně přírody a krajiny vládou. Bez vážnějších rozporů se podařilo vyjednat i souhlas resortů, které měly dřív vážné výhrady.

Novela „stočtrnáctky“ – zákona na ochranu přírody a krajiny – je v široké ochrannářské veřejnosti netrpělivě očekávána. Jak to s ní vypadá?

Prošla v parlamentu prvním čtením a začalo projednávání ve výborech – zemědělském, pro veřejnou správu, regionální rozvoj a životní prostředí a také ve výboru pro evropskou integraci. První dva výbory budou mít koncem dubna společný seminář, kde se budou také diskutovat pozměňovací návrhy. Těch je v tuto chvíli 132, většina pochází od sdružení vlastníků lesů. Předpokládám, že druhé čtení novely čeká nejdříve na květnové schůzi sněmovny.

Nedávno proběhla na Šumavě (mimo jiné i na žádost ČSOP) mezinárodní mise IUCN.

Jak se projeví její závěry v dalším postupu ministerstva vůči národnímu parku?

Experti Světového svazu ochrany přírody doporučili několik klíčových opatření. Potvrdilo se, co odborníci i ekologické organizace říkají už dávno – zonace národního parku by se měla změnit tak, aby první zóna, která chrání tu nejceněnější unikátní přírodu, byla kompaktní a bez lidských zásahů. Tato oblast by měla být obklopena pásmem, kde se proti kůrovci aktivně zasahuje, aby se nešířil do okolních hospodářských lesů. Zlepšit by se měla komunikace parku s obcemi, vědeckou sférou, ekologickými organizacemi i širokou veřejností. V první fázi chceme zprávu IUCN projednat se všemi, kterých se týká. Nestačí jen se pro něco rozhodnout, ale je potřeba toto rozhodnutí vysvětlit druhým a obhájit je.

RNDr. Libor Ambrozek (* 1966)

Narodil se v Hodoníně, na Přírodovědecké fakultě University Karlovy vystudoval systematickou biologii. Od počátku 90. let se aktivně věnuje politice. Od roku 1996 je poslancem Poslanecké sněmovny za KDU-ČSL. 15. 7. 2002 byl jmenován ministrem životního prostředí. Libor Ambrozek vykonával v letech 2000 - 2002 funkci předsedy ČSOP. I nadále sleduje dění ve Svazu, mimo jiné je členem Čestné rady ČSOP.

Jsem přesvědčen, že národní park by měl být národním parkem podle přísných evropských měřítek a neměl by být účelovým lesním závodem.

Veřejně jste před časem vyjadřoval nesouhlas s vedením dálnice D3 do Českých Budějovic.

Je v této věci něco nového?

Je potřeba posuzovat několik tras a vybrat takovou, která bude mít nejmenší dopad na krajinu. MŽP nadále variantní posouzení tras požaduje.

Věcným tématem je také kanál Dunaj – Odra – Labe. Jak se vyvíjí situace v tomto případě?

Považuji stavbu za přežitek, který by měl jediný důsledek – zničenou krajinu a zbytečně utracené peníze. Plán se sice pohybuje v oblasti čistě teoretických úvah a nebyl předložen žádný konkrétní záměr, pro hrubé posouzení ekologických důsledků ale stačí, když se podíváte do mapy – kanál by nenávratně poškodil Chráněnou krajinnou oblast Litovelské Pomoraví, Poodří, řadu unikátních míst v říční nivě střední a jižní Moravy. To vše v době, kdy se v Evropě od obdobně megalomanských projektů již řadu let ustupuje a trendem je přizpůsobit lodě řece, ne naopak.

Ustavil jste vědeckou radu ministerstva.

Co očekáváte od její činnosti?

Jsem přesvědčen, že resort by měl mnohem více komunikovat s odbornou veřejností. Vědecká rada proto bude sloužit jako poradní orgán ministra v této oblasti. Měla by například posuzovat návrhy programů výzkumu a vývoje nebo spolupracovat na tvorbě koncepce odborné a informační základny resortu. Rada má osmnáct členů z nejrůznějších oblastí. Namátkou bych jmenoval ředitele Ústavu ekologie krajiny Akademie věd profesora Marka, ředitele Centra pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy profesora Moldana či místopředsedu ČSOP Pavla Pešouta.

Jak se vám z pozice ministra spolupracuje s nevládními ekologickými organizacemi?

Myslím, že stoprocentně si přízeň udržet nelze. Už proto, že posláním nevládních organizací je požadovat maximum, mít maximalistické nároky, tvořit mantinely, upozorňovat na všechny problémy, ukazovat, co by se mohlo dělat lépe, a jít

Ještě jako předseda ČSOP s generálním ředitelem LČR, s. p., Ing. Olivou

v tom až na samu hranici možností. I když se s většinou lidí z nevládních organizací znám, spolupracovali jsme i v Poslanecké sněmovně a předkládal jsem řadu legislativních návrhů, které připravili, tak vím, že se mi určitě všechno nepodaří prosadit a že budou případy, kdy se ne úplně shodneme. Za důležité ale považuji, aby se případné neshody řešily věcně, aby nepřeostly až do nějakého odcizení, protože nevládní organizace jsou přirození spojenci našeho resortu a byla by škoda, aby se kvůli drobným neshodám prohloubil příkop, který vznikl v minulém období.

Dva roky jste stál v čele ČSOP.

Jak hodnotíte současnou situaci Svazu a na co byste doporučil zaměřit se svým nástupcem?

Těší mne, že se postupně daří rozšiřovat členskou základnu a otvírat se veřejnosti. V tomto ohledu oceňuji aktivity pro členy, například Zelenou kartu či časopis.

Velmi blízký je mi i program pozemkových spolků, protože se týká konkrétní činnosti na konkrétní lokalitě. Líbí se mi, že navazuje na historickou zkušenost z počátku století a zároveň čerpá inspiraci z obdobných projektů ve Velké Británii a Nizozemí. Jsem přesvědčen, že aktivity toho typu, které jsou založeny především na spolupráci, čeká v budoucnu rozvoj. ☒

Rekreační areál Darmyšl-Racov

Český svaz ochránců přírody se ročně účastní stovek správních řízení. Zde vám představujeme jedno z těch (pro přírodu) úspěšných.

TEXT PETR SVOBODA

Rekreační areál Darmyšl-Racov byl velkolepým podnikatelským plánem jedné malé české firmy s velkým švýcarským kapitálem.

Postavíme nové město ...

Šlo o projekt zahrnující 120 rodinných domků, komplexní společensko-obchodní centrum s pronajimatelnými apartmány, restaurací a supermarketem, venkovní bazén, pět tenisových kurtů, dětské hřiště, parkoviště, komunikace a související infrastrukturu. To vše na ploše přibližně 10 hektarů uprostřed malebné krajiny západních Čech, na zemědělské půdě, v bezprostřední blízkosti dvou rybníků, údolní nivy potoka, přilehlých mokřadních luk a menšího lesa. V těchto biotopech se vyskytovala řada zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin. Mimo jiné

Tady mělo dle plánu investora stát 120 rodinných domků.

FOTO: VÁCLAV PINTA

tam hnízdili luňák hnědý i luňák červený, moták pilich, rákosník velký, ledňáček říční, křepelka polní, žilí tam skokan skřehotavý, skokan zelený, mřenka mramorovaná, vydra říční, otakárek fenyklový, kvetl tam kosatec sibiřský či žluťucha lesklá.

Investor se nejprve obrátil na Ministerstvo životního prostředí se žádostí o vynětí 13,2 hektarů půdy ze zemědělského půdního fondu. Ministerstvo však tuto žádost zamítlo s odůvodněním, že stavba není ve veřejném zájmu.

I požádal investor o vyjmutí 9,9 ha Okresní úřad v Tachově. Podle zákona totiž o vyjmutí výměry nad 10 hektarů rozhodovalo ministerstvo, zatímco pod 10 hektarů okresní úřad (zde je třeba připomenout, že investor v okolí areálu současně odkoupil dalších 38 hektarů půdy – soudím tedy, že na nich v budoucnu nehodlal pozorovat motýly). Okresní úřad žádosti vyhověl. Vzápětí nato dosáhl investor vydání územního rozhodnutí. To však bylo vydáno bez nejdůležitějších podkladových roz-

hodnutí orgánů ochrany přírody, která zákon o ochraně přírody a krajiny vyžaduje: bez povolení výjimek ze zákazu zásahu do biotopů zvláště chráněných živočichů od MŽP a okresního úřadu, bez závazného stanoviska k zásahu do významného krajinného prvku (údolní nivy potoka, hráze rybníků), bez souhlasu k zásahu do krajinného rázu a bez souhlasu s vynětím některých pozemků ze zemědělského půdního fondu (investor a stavební úřad byli totiž natolik ledabylí, že umístili areál i na pozemcích, které nebyly ze zemědělského půdního fondu vyjmuty). Územní rozhodnutí nabylo právní moci.

Nastupuje ČSOP

V tento okamžik, kdy již měl investor právní půdu pro výstavbu areálu prakticky „vydlážděnou“, se na mne obrátila základní organizace ČSOP v Bernarticích. Na základě podkladů, které skvěle připravili, jsme podali proti územnímu rozhodnutí podnět k přezkoumání mimo odvolací řízení. V tomto podnětu jsme bod po bodu vylíčili důvody nezákonnosti územního rozhodnutí, poukázali na skutečnost, že tak zásadní zásah do stávajícího přírodního prostředí byl povolen bez jakéhokoli biologického hodnocení a navrhli jsme jeho zrušení.

Vzhledem k tomu, že okresní úřad byl připraven územní rozhodnutí zrušit, investor „nevydržel napětí chvíle“ a oznámil stavebnímu úřadu, že od záměru ustupuje. V důsledku toho pozbylo územní rozhodnutí platnosti. Tím skončilo první kolo utkání.

Veřejný zájem?

Druhé kolo se odehrálo na půdě Ministerstva životního prostředí. Investor zmenšil plán areálu na 68 domků a zajistil vypracování velmi precizního biologického hodnocení. Toto hodnocení rozebralo všechny možné přímé a nepřímé vlivy plánovaného areálu na okolní přírodní prostředí, přičemž kritickým se ukázal vliv areálu na hnízdiště luňáka hnědého ve vzdálenosti asi 270 metrů od okraje areálu. Hodnocení se však nestavělo proti výstavbě záporně. Investor nato požádal ministerstvo o povolení výjimek pro zásah do biotopu několika kriticky ohrožených druhů živočichů.

Za ČSOP jsem v tomto správním řízení zastupoval dvě základní organizace, a to Bernartickou a Plzeňskou. Pod-

stata tohoto správního řízení spočívala ve velmi obtížné argumentaci ohledně § 56 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny, přesněji řečeno ohledně toho, zda v daném případě „jiný veřejný zájem výrazně převažuje nad zájmem ochrany přírody“. Investor argumentoval především tím, že výstavbou areálu dojde k rozvoji celého mikroregionu, hospodářskému oživení a zvýšení zaměstnanosti, zlepšit se infrastruktura a dopravní obslužnost okolních obcí. Na podporu toho doložil investor souhlasné vyjádření všech starostů okolních obcí.

ČSOP tyto argumenty zpochybnil. Argumentovali jsme tím, že má jít o luxusní, od ostatních sídel izolovaný komplex, který je svojí povahou určen záměrně komerční, nesleduje veřejný zájem. Představu o rozvoji mikroregionu jsme označili za naivní, když jsme poukázali na to, že záměrem investora zjevně není společenské či ekonomické propojení s okolními (upadajícími) obcemi, natož jejich hospodářské oživení. Naopak smyslem areálu je vytvoření v zásadě samostatného, v krásné přírodě umístěného rekreačního komplexu, plánovaně separovaného od okolních vesnic. Rovněž jsme zpochybnili zvýšení zaměstnanosti, neboť investor nepředložil žádný konkrétnější projekt pracovních příležitostí a už vůbec nedoložil, proč by tyto pracovní příležitosti měli zaujímat právě obyvatelé z okolních vesnic, když sám investor uvedl, že polovina zaměstnanců areálu bude muset mít odborné vzdělání. Argumentaci jsme uzavřeli tím, že nelze najít žádný rozumný důvod, proč je ve veřejném zájmu, aby rekreační areál byl umístěn právě na daném místě, kde bude škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů, a proč jej není možné umístit jinde, zejména pak v návaznosti na intravilán některé z obcí, kterým by pak nesporně přinesl potřebné hospodářské oživení.

Ministerstvo si vyžádalo stanovisko Agentury ochrany přírody a krajiny, která se vyjádřila k výstavbě areálu též záporně. Na základě těchto argumentů ministerstvo povolení výjimek zamítlo. Investor proti rozhodnutí ministerstva nepodal rozklad a od té doby po jeho plánech v oblasti Darmyšl-Racov není ani vidu ani slechu. Pokud se však někde znovu vynoří, (znovu) narazí. ☒

Nové právní předpisy a ochrana životního prostředí

TEXT MILAN DAMOHORSKÝ

Uplynulý půlrok nebyl z hlediska „produkce právních předpisů“ v oblasti ochrany životního prostředí zdaleka tak bohatým jako dvě období předcházející. Je to způsobeno zejména tím, že velké zákony (euronovela zákona o ochraně přírody a krajiny, zákon o rybářství, zákon o posuzování vlivu koncepcí na životní prostředí – SEA) jsou teprve v různém stádiu přípravy a projednávání v Parlamentu ČR. Přesto bylo přijato několik důležitých (zejména podzákoných) právních předpisů.

Z nich nejvýznamnější je zjevně **nařízení vlády č. 508/2002 Sb., kterým se vyhlašuje Chráněná krajinná oblast Český ráj**. Nařízení vlády bylo publikováno dne 5. prosince 2002 a týmž dnem tak vstoupilo v účinnost a CHKO byla rozšířena. Toto nařízení vlády nově a podrobně vymezilo tzv. bližší ochranné podmínky dle jednotlivých zón CHKO a tyto zóny i definovalo. Stalo se tak dobrým vzorem i pro obdobné novelizace dalších zřizovacích právních předpisů. Doufejme, že když se po mnoha letech rozšiřuje výměra velkoplošných zvláště chráněných území, nezůstane jen u tohoto počtu a budou následovat také další kroky – vyhlášení nových CHKO (např. Novohradské hory, Poohří či Český les) a rozšíření CHKO Pálava.

Nový zákon o myslivosti byl doplněn **vyhláškou č. 491/2002 Sb., o způsobu stanovení minimálních a normovaných stavů zvěře a zařazování honiteb nebo jejich částí do jakostních tříd**.

Novelizován byl také **zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezení znečištění, a to dílčím způsobem zákonem č. 521/2002 Sb. Vlastní zákon, zabývající se v podstatě vydáváním tzv. integrovaných povolení k činnostem zasahujícím do životního prostředí, implementuje do českého právního řádu tzv. IPPC (Integrated Pollution Prevention and Control) směrnici Evropské unie.**

Přijat byl zcela nový **zákon č. 120/2002 Sb., o podmínkách uvádění biocidních přípravků a účinných látek na trh a o změně některých zákonů**. Ten doplňuje problematiku používání chemických látek (např. zákon o chemických

látkách a přípravcích či zákon o rostlinolékařské péči), a to tak, že upravuje problematiku tzv. biocidů, tedy přípravků obsahujících jednu nebo více účinných látek, které jsou určeny k ničení, odpuzování, zneškodňování, zabránění účinku nebo dosažení jiného regulačního účinku na jakýkoliv škodlivý organismus chemickým nebo biologickým způsobem. Mezi biocidy, které jsou zákonem regulovány, tak patří nejrůznější dezinfekční prostředky, konzervační přípravky či přípravky pro regulaci živočišných škůdců (např. rodenticidy nebo insekticidy).

Další významnou skutečností bylo zřízení **Nejvyššího správního soudu se sídlem v Brně a zahájení jeho činnosti od 1. ledna 2003**. Vzhledem k tomu, že se většina rozhodovacích procesů v oblasti ochrany životního prostředí

Podrobnější informace

můžete nalézt ve čtvrtletníku České právo životního prostředí, který vydává Česká společnost pro právo životního prostředí, na internetových stránkách Společnosti www.cspzp.cz či prostřednictvím její emailové adresy cspzp@seznam.cz.

děje formou správních rozhodnutí, bude mít tento soud zásadní úlohu při dohledu nad právní i věcnou správností těchto rozhodnutí.

Konečně za uplynulé období pokročila i **publikační činnost v oblasti práva životního prostředí**. Bylo vydáno několik nových titulů. Patří mezi ně např. třídílné „*Prameny práva životního prostředí*“ s úvodními poznámkami, vydané autory Martinem Smolkem a Terezou Tichou v nakladatelství IFEC v Praze, či připravovaná učebnice „*Právo životního prostředí*“, kterou sepsal širší autorský kolektiv a vyjde na jaře roku 2003 v nakladatelství C.H. Beck v Praze. Tyto publikace ochranné obce doporučujeme zejména proto, že v nich nalezneme přehledně a srozumitelně zpracovány a vyloženy všechny zákony a ostatní právní předpisy, o nichž jsme v posledních třech příspěvcích stručně referovali. ☒

Skanzen Solvayovy lomy

V bývalých Solvayových lomech můžete navštívit Muzeum těžby a dopravy vápence v Českém krasu

TEXT A FOTO DAVID KAIFOS

MAPU LASKAVĚ POSKYTLA FIRMA SHOCART

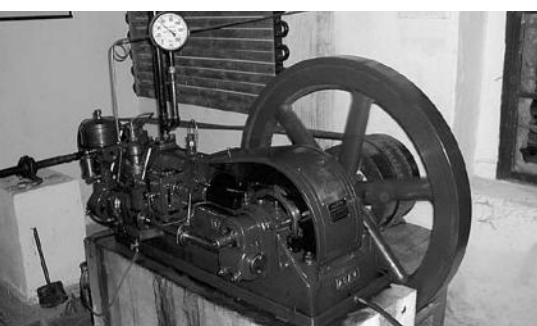
Když se řekne Český kras, tak si mnoho lidí představí území známé především lomy v oblasti Amerik. Málokdo už ale ví, jak tyto lomy vlastně v minulém století vznikly.

Společnost Barbora

Myšlenka vzniku skanzenu Solvayovy lomy krystalizovala několik let. Zajímali se o ni mladí lidé, kteří se do té doby věnovali různým činnostem, jako je ochrana přírody, speleologie, montanistika, a které pomalu zarůstající lom se zbytky technického vybavení a budov přivedl k založení vlastního občanského sdružení.

Nahoře: Jedna z mála lokomotiv skanzenu – BND 15

Dole: Srdce strojovny skanzenu – motor Gerhard Adam z roku 1929

Tak vznikla na podzim roku 1993 Společnost Barbora – Společnost pro zachování důlních a průmyslových památek. Úkolem tohoto sdružení je vybudovat v tomto lomu muzeum v přírodě a zde dokumentovat historický vývoj těžby vápence především na území Českého krasu.

První kroky

Původně smělá myšlenka skanzenu dostala první konkrétní obrysy v létě 1996, kdy po třech letech tvrdé práce byly upraveny trosky „Úpravny hornin“ z roku 1942, zdobené portál štoly z roku 1930 a podzemní skladiště trhavin z roku 1932. V budově bývalých skladů a kanceláří vznikla malá expozice, věnovaná důlní a lomové těžbě vápence i jiných nerostů. Celý skanzen se tak velmi zvolna začínal blížít stavu z 30. let minulého století, kdy náš lom zažíval největší rozmach.

Ve stejném roce se také začalo s obnovou úzkorozchodné lomové dráhy. Po přechodu na automobilovou dopravu v lomu okolo roku 1955 byla totiž většina tratí demontována či skryta pod novými cestami. Stejně tak všechny lokomotivy a většina vozíků byly z lomu odvezeny či skončily ve šrotu. Do skanzenu se vrátilo asi deset vozíků nejen ze zdejšího lomu, ale i z lomů na Branžovech a v Prokopském údolí, z cihelny v Karlových Varech byla získána dieselová lokomotiva BN30R.

Vláčkem do minulosti

V roce 1997 bylo muzeum poprvé, i když neoficiálně, zpřístupněno veřejnosti. Zájem návštěvníků, procházejících po naučné stezce okolím Svatého Jana pod Skalou, ukázal, že Muzeum

těžby a dopravy vápence v Českém krasu – skanzen Solvayovy lomy – má budoucnost. Také tento zájem se stal na další léta hnacím motorem členů společnosti...

Pokračovalo se v rozšiřování expozice v budově kanceláří – jedna z místností se věnuje historii lomařství všeobecně, ve druhé se návštěvník seznamuje s geologií Českého krasu a speleologií, ve třetí je pak unikátní sbírka vozíků z nákladních lanovek v oblasti Českého krasu.

Důležité informace

Otevírací doba

Venkovní expozice skanzenu přístupná volně po celý rok. Muzeum otevřeno o víkendech a svátcích od května do října. Prohlídky s průvodcem a jízdy muzejní dráhy podle počtu návštěvníků zpravidla každou celou hodinu, květen – srpen So 10.00–17.00, Ne 10.00–16.00, září – říjen So 10.00–16.00, Ne 10.00–15.00 (v případě nepříznivého počasí se muzeum v neděli zavírá dříve). Velikost skupiny omezena počtem 30 osob. Vstupné dobrovolné.

Prohlídku ve všední den možno objednat e-mailem na adrese spol.barbora@atlas.cz.

V tomto případě je účtováno vstupné pevné: 600,- Kč za skupinu do 30 osob, za každých 10 osob navíc pak příplatek 200,- Kč. Pro členy ČSOP v rámci programu Zelená karta sleva 50%.

Bližší informace na www.osf.cz/barbora.

Muzejní dráha dosahuje délky 400 m. Ze zrušených dolů se podařilo získat dva vozy pro dopravu osob, které se používají pro přepravu návštěvníků, protože téměř každý, kdo lomovou dráhu spatří, se chce po úzkých kolejkách také trochu „povořit“...

Kromě toho stále vzrůstá počet různých nákladních vozíků a lokomotiv. Celkem je v této době na Parapleti (jak se lomu také říká) 6 lokomotiv a asi 40 vozíků. V portálu štoly, která dříve spojovala obě části lomu, je vybudován uzávěr a ve štole samé pak vznikla expozice podzemního dobývání vápence s pneumatickým nakladačem a vrtačkami.

Skanzen vítá návštěvníky

Slavnostní zahájení provozu skanzenu proběhlo 1.8.1998. Podávalo se občerstvení a ze štoly vychlazená Solvayova 10°. Symbolickou pásku přestřihl zástupce firmy Solvay – Chem. Návštěvníkům jsou kromě zmíněné expozice a štoly formou naučné stezky zpřístupněny bývalé technologické objekty úpravny hornin, sklad trhavin a dopravní štola. Od tohoto roku se zahájení sezóny stalo tradicí a vždy na první den otevření skanzenu představujeme návštěvníkům vše nové, co se podařilo přes zimní přestávku ve skanzenu vybudovat či zrekonstruovat. Například v zimním období mezi ukončením sezóny v říjnu a zahájením v květnu 1999 proběhlo další rozšíření expozice. Vznikla čtvrtá

místnost, představující strojovnu – dříve energetické centrum každého průmyslového podniku. Hnacím strojem je u nás jednoválcový vznětový motor od firmy Gerhard-Adam z roku 1929, který poháněl transmisní rozvod. Později byl na tento rozvod připojen také generátor na výrobu elektřiny, nezbytné pro další rozvoj skanzenu.

Letos proběhne zahájení sezóny 3. května již tradičně od 12.00 hodin, a tak ten, kdo se v tento den do skanzenu přijde podívat, jistě spatří mimo úvodní program také novinky. Můžeme prozradit, že to letos bude mít něco společného se svážnou dráhou...

Pouze pěšky ...

Skanzen leží na severním okraji NPR Karlštejn, a tak k nám musíte přijít pěšky, po „svých“. Nejbližší je k nám z obce Svatý Jan pod Skalou, kde můžete buď nechat svůj automobil nebo přijet příměstským autobusem č. 309 z Prahy (stanice metra Zličín) do Bubovic či použít služeb Českých drah a dojet do stanice Loděnice u Berouna. Ze všech výše jmenovaných obcí vede do skanzenu značená cesta se symboly hornických kladívek.

Věříme, že při návštěvě našeho skanzenu se dozvíte jistě něco zajímavého a také tak trochu nahlédnete pod pokličku minulosti a uvidíte předměty, které měli v rukou naši předkové při své více než těžké práci ve vápencovém lomu. ☒

Chrutenická šachta

4 kilometry severovýchodně od Solvayových lomů se nachází další zajímavá hornická památka – bývalý železnorudný důl u Chrustenice. Svého času byl jedním z největších a nejvýznamnějších dolů Barrandienu. Důl měl 84 podzemních pater, zasahoval do hloubky 426 metrů a za sto let činnosti (těžbu ukončil v roce 1965) se zde vytěžilo bezmála 8 milionů tun velice kvalitní rudy.

Díky společnosti CMA dnes může návštěvník projít (a částečně projet důlním vláčkem) stovky metrů podzemních chodeb, v kterých jsou soustředěny unikátní památky, připomínající hornickou a lomařskou minulost tohoto kraje. Větší část dolu je dnes zatopena, čehož rádi využívají potápěči. Přístup značen od nádraží ČD Loděnice (1 km).

Otevřeno: červenec – září o víkendech, pravidelné vstupy do podzemí v hodinových intervalech 10.15–15.15.

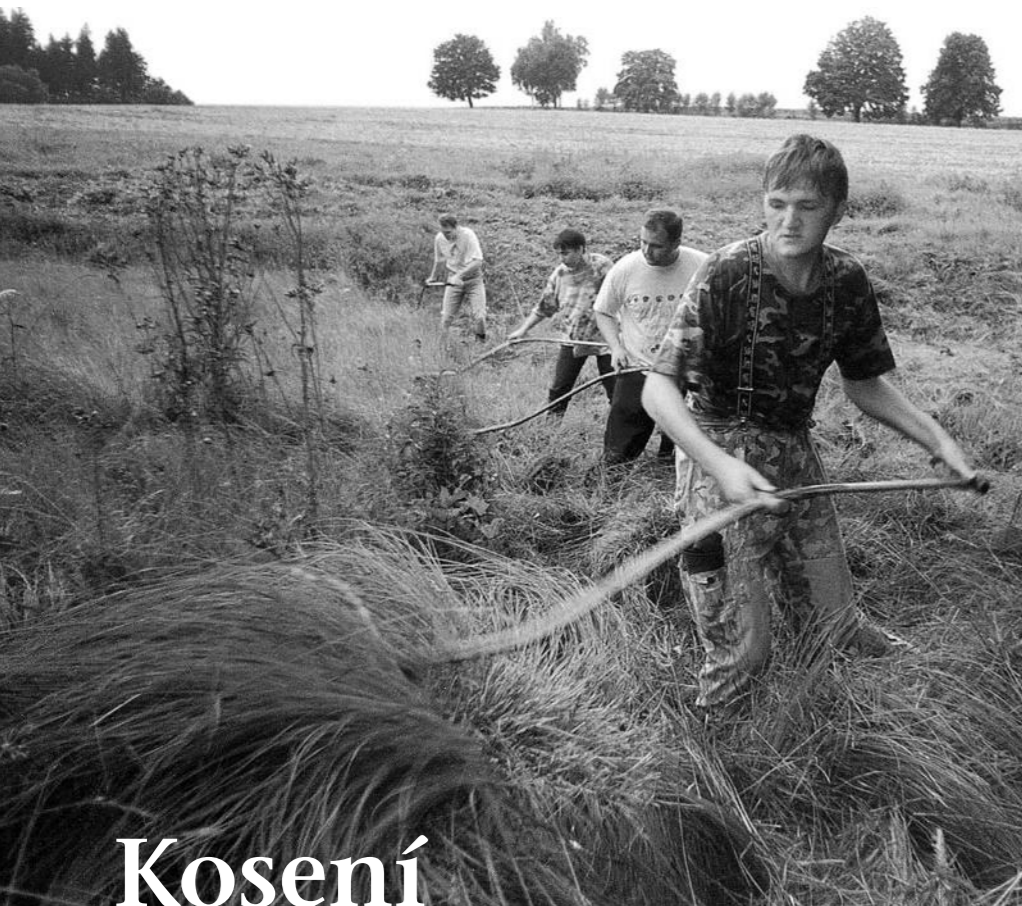
Vstupné: dospělí 40,- Kč, děti 20,- Kč. Pro členy ČSOP v rámci programu Zelená karta jednotné vstupné 20,- Kč. Bližší informace na www.podzemi-cma.cz či na tel.: 222 718 388.

FOTO: ARCHIV CME

Zelená karta

je program, který propaguje přírodní a kulturní hodnoty v České republice. V rámci programu spolupracuje ČSOP s řadou organizací, které poskytují členům ČSOP slevy na své služby či zboží. Tuto výhodu je možné získat pouze po předložení platného průkazu člena ČSOP nebo průkazu Mladého ochránce přírody.

Kosení vstavačových luk

V minulém čísle tohoto časopisu jsem si přečetla krátký článek o kosení karpatských luk.

A tak mě napadlo, že bych čtenářům mohla přiblížit, jak vypadá takové kosení podmáčených vstavačových luk na Vysočině.

Louky to nejsou veliké, ale podmáčený a nerovný terén nám práci dosti ztěžuje. Sušší a rovnější části poseká naše sekačka „Miluška“. Občas to ale vzdá na samém začátku a pak vše závisí na statných rukou brigádníků a brigádnic, ponejvíce však na jejich silné vůli a odhodlání. Není to žádná legrace vstávat v půl páté a pak se po kolena ve vodě a obklopení rojem muchniček a komárů ohánět kosou.

Tráva, kterou by pohrdla i ta nejhladovější kravka, jde rovnou na hnojiště. Zbylou trávu se snažíme usušit a odvézt, aby měla chaloupecká zvířena přes zimu co žrát. Nejčastěji ji vozíme na žebříňáku taženém dvěma kobyilkami. První fůra je děsná romantika a připomínka sta-

rých dobrých časů, kdy se hospodáři obešli bez techniky. Druhá taky ještě ujde, ale třetí, čtvrtá až ta nepočítaná už začínají pomalu zanechávat viditelné stopy jak na fyzické, tak na psychické svěžesti pracantů. Znáám to z pohledu holky, která je na fůře a rovná a sešlapuje. Když stojíte na fůře a snažíte se, aby nespadlo seno, které vám tam hoší valí po kupkách, a abyste s tím senem neletěla dolů taky vy, nohy máte poškrábané, je vám horko k zalknutí a dusíte se prachem, tak vás opustí všechny myšlenky na zašlou romantiku a derou se vám na jazyk jen samá neslušná slova. Když pak ale shlídnete na tu vkusně „zastřiženou“ a vyklizenou louku, vše je odpuštěno.

Doufám, že tento článek dočte až sem hodně lidí, protože chci poděkovat všem, kteří k nám přijedou, přiloží ruku k dobrému dílu a svou osobou přispějí k všeobecné pohodě na brigádách. S hesly „Perte mi to rovnou do žíly!“ a „Víc krve!“ vám děkujeme. ☺

Iveta Vorlíčková, ZO ČSOP Kněžice (csop@chaloupky.cz)

Lidé a krajina

Na podzim 2002 se v Karlovském muzeu uskutečnila výstava „Velké Karlovice – lidé a krajina“.

Ta prezentovala vybrané části přírodního a kulturního bohatství obce. Spojivým tématem byly „Proměny krajiny“. Návštěvníci se mohli podívat na historické mapy, letecké snímky, staré fotografie a pohlednice. Flóra byla představována rostlinami konzervovanými v pryskyřici a postery, zabývajícími se jednotlivými ekosystémy. Faunu návštěvníkům přibližovaly fotografie, vycpaniny a ukázky ze sbírek brouků a motýlů. Část „Významné stromy“ ukazovala zdejší lesní i nelesní velikány, hlavně lípy, jasan, jilmy a kleny, ale také vzácné tisy.

Součástí výstavy byla též expozice plodů více než šedesáti místních starých a krajových odrůd ovocných dřevin, především jabloní. Dalším tématem byla drobná sakrální architektura – kříže a kapličky. Celou výstavu uzavíralo téma zabývající se historií činnosti místních spolků – hasičů, myslivců, sokolů, ochotníků a dalších.

V letošní sezóně budou jednotlivá témata prezentována na dalších výstavních místech v regionu, vybrané exponáty budou také součástí stálé expozice „Příroda Velkých Karlovic“.

Výstava byla jedním z výstupů projektu řešícího témata interpretace místního dědictví a propagace Natury 2000 v oblasti Beskyd. Projekt, na jehož realizaci se podíleli zástupci mnoha institucí i občané Velkých Karlovic, byl podpořen Nadací Partnerství a koordinován ZO ČSOP Salamandr. ☺

Roman Barták, ZO ČSOP Salamandr (bartak.roman@tiscali.cz)

Začalo to zcela nevinně.

David Stojan se rozhodl se svým oddílem SOPLíci vyčistit zapomenutou lesní studánku v přírodní rezervaci Hořineveská bažantnice. Při odbahňovacích pracích MOPíci nečekaně objevili původní staré dubové bednění. Rozhodli se proto studánku vyčistit až po jeho spodní konec. Za chladné říjnové noci dosáhli konečně zhruba 180 cm pod úroveň terénu cíle. Vzhledem k zjevnému historickému stáří bylo rozhodnuto věnovat studánce větší pozornost.

Znáám kříšťálovou studánku...

Za laskavého finančního přispění LS Hořice bylo nově zbudováno kónické bednění. Na to byla postavena kamenná podezdívka, do které byl zasazen vlastní přepad ze studánky. Z kvalitního tvrdého modřínového dřeva zručné ruce vyhotovily šestiboké roubení a krovy. Aby působila studánka pokud možno co nejpůvodněji, byly všechny trámy použité na výstavbu ručně otesány sekerou širočinou tak, jak se to za dávných časů skutečně dělávalo. Poté již zbývalo jen pokrýt stříšku štípaným šindelem.

Chtěli bychom tímto co nejsrdečněji poděkovat hořickým lesákům za jejich pochopení a vstřícnost. Velmi potěšující byl i zájem hořineveských občanů. Chodili se často dívat, jak práce postupují, a nešetřili uznáním. Starší občané přidali i pár historek z mládí, kdy ještě studánka fungovala a kdy sem chodili každý den pro vodu. Studánka je tak odrazem znovuzkříšeného vztahu člověka ke kulturním a přírodním hodnotám naší země. ☺

David Číp, ZO ČSOP Jaroměř (coracias@seznam.cz)

Ochrana hub na Lounsku

Mezi několik málo organizací, které mají v pracovní náplni alespoň zčásti ochranu hub, patří i ZO ČSOP v Lounech.

Hlavní pozornost členů je zaměřena na Velký vrch u Vršovic, který je součástí lounských Černodol. Lokalitu tvoří teplá lesní enkláva na vápenatojílovitých půdách, kde ze zajímavých hřibovitých druhů hub roste velmi hojně hřib satan, hřib koloděj a jeho červenohlavá forma, hřib medotrpký a ojediněle i hřib kříšťový. Z muchomůrek pak vzácná pošvatka Beckerova, muchomůrka ježatohlavá a muchomůrka šiškovitá. Na jaře v některých letech roste i smrž tlustonohý a loni zde byla hojně nalezena i velice známá housnice menší.

O tom, že se jedná o vynikající lokalitu, svědčí i to, že už v minulosti se zde vyššími houbami zabývala řada našich předních mykologů. Proto se členové ČSOP rozhodli shromáždit veškeré podklady, aby bylo možno tuto lokalitu

vyhlásit za chráněnou. To se v krátké době povedlo. V roce 1989 byla nejcennější část Velkého vrchu (23,28 ha) vyhlášena za chráněný přírodní výtvar (dnes je tato lokalita v kategorii národní přírodní památka).

Pro členy ZO ČSOP tak vznikl úkol zajistit této významné lokalitě řádnou popularizaci a ochranu. Ve spolupráci s AOPK v Ústí nad Labem bylo provedeno označení hranic rezervace a u hlavní přístupové cesty byl zabudován informační panel s vyznačenými nejvzácnějšími druhy hub. Od roku 1999 zde členové ČSOP odpracovali stovky hodin při sanačních pracích na likvidaci nežádoucích náletových dřevin. To vše přispělo k tomu, že v současné době se jedná o jednu z nejnavštěvovanějších lokalit u nás. ☺

Herbert Tichý, ZO ČSOP Hasina Louny

MOPíci chrání přírodu

ZO ČSOP Hořec z Blatné se ve své pravidelné činnosti věnuje především práci s dětmi, ale od roku 2001 se pomaličku začínáme věnovat i praktické ochraně přírody.

MOPíci Vlčata (samozřejmě se svými vedoucími a po dohodě s majitelem louky) každoročně kosí botanicky i entomologicky cennou, avšak zarůstající louku poblíž Jindřichovic (5 km jižně od Blatné). Přírodovědná hodnota této louky spočívá ve výskytu jak vzácných a ohrožených rostlin hořce hořepníku a prstnatce májového, tak ještě vzácnějšího a ohroženějšího motýla modráška hořcového. Kromě sekání louky (Vlčata věnují péči o louku pravidelně jednu

listopadovou sobotu) po celý rok komunikujeme se zástupcem majitele a pomalu se snažíme současnou ústní dohodu změnit na písemný smluvní vztah. Tak naše „dětičkářská“ základka pomalu směřuje k naplnění své další vize – ustavení pozemkového spolku.

Více o naší činnosti naleznete na www.webpark.cz/jisop/. ☺

Michal Bláha, ZO ČSOP Hořec (Michal.Blaha@csop.cz)

Veronice už bylo patnáct!

V říjnu loňského roku se v sále brněnské radnice sešla profesí i věkem velmi pestrá společnost, aby při pásmu spíše veselého ladění oslavila 15 let pravidelného vydávání brněnského časopisu ochránců přírody.

TEXT JAN LACINA

byla inspirována populární básně Vítězslava Nezvala Na břehu řeky Svratky (kvete rozrazil...).

Právě Nezvalův rozrazil (nejspíše rezekvítek) jsme měli na mysli, když jsme chtěli integrovat ochranu přírody a krajiny s adekvátní kulturou. Latinský pojem Veronica jsme si přitom – etymologové prominou – vyložili po svém. Rozložili jsme si ho na VERO a NIKA. VERO je latinský výraz, vyjadřující české opravdu, vskutku, skutečně, zajisté. NIKA je velmi frekventovaný ekologický pojem, označující funkční začlenění jedince nebo populace určitého druhu v ekosystému. Název časopisu tak měl symbolizovat naši snahu a víru, že se nám skutečně podaří zachovat ekologickou niku pro všechny ohrožené organizmy naší krajiny.

Nejen odborně ...

Samozřejmě, že nám nemohla nebýt vzorem pražská Nika, vycházející již několik let před naším časopisem. Na rozdíl od ní jsme však chtěli působit nejen odborně, ale i citově, vychovávat k lásce ke krajině domova. Proto jsme od začátku kromě populárně odborných statí uveřejňovali i krátké literární útvary spíše beletristického ladění a přilákali jsme mezi sebe i básníky, malíře a významné fotografy. Svěráznou grafickou úpravu, kterou od prvního čísla zavedl Oldřich Bárta, se snažíme

udržovat dodnes. Na přitažlivých obálkách se vystřídali známí brněnští výtvarníci, zejména Rostislav Pospíšil, M. S. Halas, Jan Steklík, Jan Dungel, Milivoj Husák, Václav Houf a Vojtěch Štolfa. R. Pospíšil a J. Steklík jsou dodnes kmenovými ilustrátory časopisu. K nejfrekventovanějším autorům odborných statí patřili v uplynulých patnácti letech zejména Antonín Buček, Yvona Gaillyová, Karel Hudec, Miroslav Kundrata, Igor Míchal, Václav Štěpánek a Mojmír Vlašín. Náplň časopisu byla a je velmi pestrá – od krajin devastovaných rozmanitými lidskými aktivitami po úlevné „krajiny srdce“, od ekologických her a ekologického poradenství po přírodní parky a ochranu biodiverzity.

Cimbálová gratulace

Veronica vycházela čtyřikrát, od roku 1999 šestkrát ročně. Kromě 73 běžných čísel vyšlo i 14 čísel zvláštních, monotematicky zaměřených na určité problémové okruhy (územní systémy ekologické stability, obnova venkovské krajiny, ekologické poradenství, povodně, pastevectví apod.). Veronica přitom patří k těm časopisům, které nemusely po listopadu 1989 nijak měnit svou tvář. Snad i proto má široký okruh čtenářů nejen z Brna a jeho okolí, ale dnes již po celé republice, ba i na Slovensku.

Právě říjnová oslava ukázala, že Veronica už není jen časopis, ale hnutí, stmělující veliký kolektiv pro přírodu a krajinu zanícených lidí. V tomto příjmem poznání nás utvrzovala i cimbálová muzika Veronica, bez níž si již nelze časopis ani stejnojmenný ekologický institut představit. ☺

Časopis Veronica

je druhým celosvazovým časopisem ČSOP. Objednat si ho lze na adrese Panská 9, 602 00 Brno, tel.: 542 422 756, e-mail: casopis.veronica@ecn.cz Předplatné 270,- Kč na rok. Ukázkové číslo případným zájemcům zdarma.

ČSOP vydal ...

- **Vlk se vrací** – bohatě ilustrovaná brožura o vlčích a jejich ochraně
- **Pozemkové spolky – jak může vlastník, úředník a ochránář najít společnou řeč?** – propagační brožura o pozemkových spolcích a jejich činnosti
- **Vítejte v ČSOP** – dárek pro nové členy
Kontakt: Kancelář ÚVR ČSOP, tel.: 222 516 115, e-mail: csop@ecn.cz
- **Studánky 2002** – sborník kampaně „Zachraňme studánky“ s celostátním přehledem studánek a mnoha cennými radami
- **Bezpečnostní pravidla činnosti s dětmi a mládeží** – již 4. vydání příručky důležité pro všechny, kdo pracují s dětmi
Kontakt: CDM ČSOP, tel.: 224 912 466, e-mail: CDM@smop.cz
- **Blanické literární zajímavosti** (R. Bílek) – obsáhlá publikace o literárních inspiracích Blaníkem
- **Stanice pro handicapované živočichy Vlašim** – přehled bohaté činnosti stanice, doprovázený mnoha fotografiemi
- **Ekologická olympiáda žáků středních škol České republiky** – středočeské kolo (L. Hanel, P. Pešout) – sborník z průběhu soutěže v roce 2002
Kontakt: Podblanické ekocentrum ČSOP, tel.: 317 845 169, 317 845 965, e-mail: vlasim@csop.cz
- **Český svaz ochránců přírody – Činnost základních organizací v Jihočeském kraji v roce 2002** – sborník jihočeských organizací ČSOP
Kontakt: ČSOP Hořec, Michal.Blaha@csop.cz
- **Indiánská stezka** (J. Eichler, M. Dobner) – soutěžní řád a pravidla soutěže
Kontakt: Ekocentrum Tíliá, tel.: 475 209 922, 472 770 088, e-mail: tiliacz@volny.cz
- **Formica 2002** – 5. ročník zpravodaje pro výzkum a ochranu lesních mravenců
- **Lesní mravenci** – knížka o životě mravenců nejen na Liberecku
Kontakt: ČSOP Formica – Jan Daňo, tel.: 485 110 754, e-mail: formicacsop@volny.cz
- **Kraj kolem Smědé** – mapa s mnoha zajímavými informacemi o Frýdlantském výběžku
Kontakt: ČSOP Armillaria, tel.: 482 725 276 – 279, e-mail: kmoravkova@volny.cz

- **Údolí Plakánku** – dětský průvodce po naučné stezce, o které se dozvíte více na str. 11
- **Louky Českého ráje a Jičínka** – leták o obnově květnatých luk.
Kontakt: ČSOP Křížánky, e-mail: csopkruzanky@seznam.cz
- **Obojživelníci v okrese Jihlava** (J. Maštera) – příručka s popisy jednotlivých druhů obojživelníků, doplněná určovacími klíčem
Kontakt: ČSOP Jihlava, tel.: 728 704 988, e-mail: csop.jihlava@email.cz
- **Ochrana obojživelníků** (B. Mikátová, M. Vlašín) – obnovené a doplněné vydání 1. svazku metodické řady ČSOP
- **Čáp bílý a jeho aktivní ochrana** – leták o budování hnízdních podložek pro čápy
Kontakt: ČSOP Veronica, tel.: 542 422 751, e-mail: veronica@ecn.cz
- **Sanace a rekultivace po lomové a důlní těžbě – tržné rány v krajině a jak je léčit** (J. Sádlo, L. Tichý) – publikace o přirozeném zarůstání lomů a jejich ochraně
Kontakt: Václav Izák, tel.: 543 216 483, e-mail: wafle@rezekvitek.cz
- **Chránění motýli Bílých Karpat** (P. Bezděčka) – leták představující slovem i obrazem 16 ohrožených druhů motýlů
Kontakt: ČSOP Bílé Karpaty, tel.: 518 322 545, e-mail: csop@bilekarpaty.cz
- **Velké Karlovice – Krajina a lidé, průvodce výstavou a krajinou** – obsázný průvodce stejnojmennou výstavou (viz str. 26)
- **Pasme ovce, Valaši** (T. Ondruch) – příručka o chovu ovcí nejen na Valašsku
- **Ochrana přírody v CHKO Beskydy** (R. Barták – editor) – přehled chráněných území, ohrožených druhů, přírodních poměrů a „ochranných“ kontaktů v Beskydech
Kontakt: ZO ČSOP Salamandr, tel.: 604 607 208, e-mail: bartak.roman@tiscali.cz
- **Velké šelmy v Beskydech** – o soužití medvědů, vlků, rysů a vyder s lidmi
Kontakt: ZO ČSOP Valašské Meziříčí, tel.: 571 621 602, e-mail: csopvm@quick.cz
- **Čáp bílý na Opavsku, Hlučínsku a Vítkovsku** – informace o bílých čápech obecně a na Opavsku zvláště
Kontakt: 72/06 ZO ČSOP Opava, tel.: 553 713 531, 737 672 861 ☺
(v přehledu nejsou zahrnuta periodika, pohlednice, plakáty a další propagační tiskoviny)

Stalo se ...

Listopad

- **Ústřední výkonná rada ČSOP se sešla v Hradci Králové.** Mimo jiné jmenovala dvě nová regionální centra ČSOP – ČSOP Kněžice pro kraj Vysočina a Regionální sdružení ČSOP Ekocentrum Nový Jičín pro kraj Moravskoslezský.
- **Byly vyhlášeny výsledky 7. ročníku fotosoutěže „Pohledy do přírody“** (bližší informace na str. 16).

Prosinec

- **Český svaz ochránců přírody navštívil Richard Offen z britského National Trustu, koordinátor tamější sbírky na výkupy pobřeží. Pomáhal s přípravou naší kampaně „Místo pro přírodu“.**

Leden

- **Marcela Mikesková z Českého rozhlasu nastoupila v Kanceláři ÚVR, aby pomohla Svazu s propagací jeho bohaté činnosti.**

Únor

- **Ústřední výkonná rada se sešla (naposled před Sněmem) v Šanově na jižní Moravě. Její součástí bylo i setkání zástupců regionálních center ČSOP.**

Březen

- **Na první jarní den byla zahájena kampaň „Místo pro přírodu“** (bližší informace na 3. straně obálky).

- **V Plzni byla podepsána smlouva o spolupráci s Lesy České republiky, s. p., na další rok.**
- **V Liberci se sešlo Výroční shromáždění pozemkových spolků, které přijalo (mimo jiné) Etický kodex pozemkových spolků.** ☺

Falco a Aquila 2003 – boj o přežití pokračuje

Akce Falco a Akce Aquila patří mezi nejznámější akce na ochranu dravých ptáků u nás. Jejich cílem je uhlídat hnízda vzácných dravých ptáků, především sokolů stěhovavých, rarohů velkých a orlů královských, před rušením návštěvníky přírody a horolezci, kteří mohou z neznalosti vyplašit rodičovský pár a může dojít k opuštění vajíček či mláďat. Především je však nutno hnízda hlídat před vykradením vajíček a mláďat překupníky zvířat, kteří je prodávají tzv. „milovníkům zvířat“ a některým sokolníkům.

Akce probíhají na různých místech ČR i Slovenska nepřetržitě od roku 1990

a za tuto dobu se podařilo uhlídat několika stům dobrovolných strážců za dohledu odborníků celkem 43 mláďat rarohů velkých, 20 mláďat sokolů stěhovavých a 20 mláďat orlů královských. Bylo zaznamenáno několik pokusů o vykradení, ale žádné ze střežených hnízd díky bdělosti strážců vykradené nebylo.

Akce Falco i Akce Aquila pokračují pod koordinací Klubu ochrany dravců

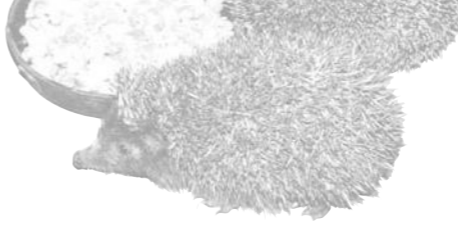
a sov při sdružení Děti Země i v roce 2003. Nelze ji však realizovat bez pomoci desítek dobrovolných strážců, kterým není lhostejný osud dravých ptáků a jsou ochotni obětovat několik dnů volna. Chtěli bychom požádat o pomoc i vás. Hlídat se v týdenních turnusech (od soboty do soboty) v různých koutech ČR i Slovenska za každého počasí 24 hodin denně. Strážní skupiny o počtu 2–6 lidí jsou ubytovány v základním táboře (chata, stan) a po instrukcích odborníkem se střídají a zajišťují ostrahu hnízda.

V případě, že se rozhodnete pomoci, podrobnější informace můžete získat na <http://kodas.detizeme.cz> nebo u koordinátorky náboru na adrese Centrum dětí a mládeže, Radka Jindrová, Dukelských hrdinů 328, 407 21 Česká Kamenice, tel.: 605 468 263.

E-mail: cdmkamenice@iol.cz, kde se můžete už dnes přihlásit.

*Pavel Koubek,
Klub ochrany dravců a sov DZ*

Ježci (nejen) na Liberecku

V minulém čísle časopisu vyšel článek (Našel se ježek), ve kterém autor zpochybňuje smysl „umělého zimování“ ježčích mláďat. S tímto názorem zásadně nesouhlasím.

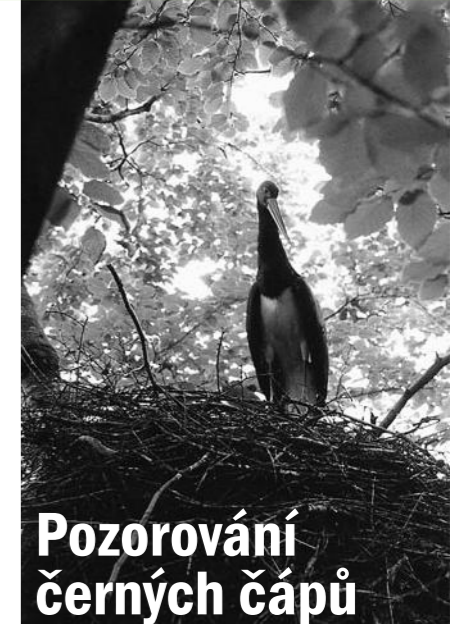
Článek naprosto ignoruje fakt, že zimování ježků lze zajistit i v síti dobrovolných pečovatelů (tj. doma, kde se o ježka stará celá rodina, včetně dětí). V současné době se často píše o „ekologické výchově“, jsou zpracovávány „koncepty a strategie“ či pořádány „kulaté“ či jinak tvarované „stoly“ na toto téma... Výsledkem zimování ježčích mláďat v pečovatelské síti je kromě zachrany živočicha (jinak odsouzeného k úhynu) i „ekologická výchova v praxi“. Těžko lze předpokládat, že člověk, který se půl roku stará o živého tvora, chodí s ním k veterináři, „bojuje“ o jeho život a jedinou odměnou mu je pohled

na ježka, kterého na jaře vypouští do volné přírody, bude po této zkušenosti něco živého úmyslně ničit a že to do budoucna neovlivní jeho myšlení.

Na Liberecku je v síti dobrovolných pečovatelů pod vedením paní Vlčkové (1980–1998) a manželů Lebedových (1998–dosud) zimováno ročně cca 200–250 ježků; úhyny chovaných jedinců se dlouhodobě pohybují v rozmezí 3–5 %.

V této souvislosti se často setkáváme s tvrzením, že „uměle zimovaný“ ježek nemá po vypuštění v přírodě šanci. Jelikož na „čipování“ a sledování zimovaných ježků a další seriózní výzkum této problematiky nebyly prostředky, mohu posloužit jen studií ze země, kde se na to peníze našly (Sainsbury A. W. a kol., 1996): „Nedostatek potravy, krytu a příp. nemocnost přivádí v některých případech ježky do lidských útulků. V jednom takovém útulku pro ježky v Anglii byl prováděn výzkum, jehož cílem bylo zjistit za pomoci radiotelemetrie osudy ježků vypouštěných zpět do přírody. Studií bylo zjištěno, že z 12 sledovaných ježků 1 onemocněl červivostí plíc a stěv (byl utracen), 3 ježci se stali kořistí jezevců, 2 byli obětí autodopravy a 4 ježci přežívali až do ukončení pokusu.“

*Jaroslav Krupauer,
Ekocentrum ČSOP Ještěd*

Pozorování černých čápů

K článku „Čápi také na Rakovnicku“ (jaro/léto 2002) vám chci popsat naše setkání s černými čápy v letech cca 1970–1980.

Měli jsme chatu na Berounce, asi 200 metrů od řeky, kterou nám povodně 13. 8. 2002 komplet odnesla. Asi 1,5 kilometru od chaty, na veliké borovici, přímo u Modřejovického potoka, jsme po několik let velmi opatrně jeden pár černého čápa pozorovali.

Někdy po roce 1980 se již bohužel nevrátil. Ani nikdy později. Tím zaniklo naše pozorování.

Irena Krejčová

Anketa

Děkujeme všem, kteří jste reagovali na výzvu z minulého čísla a odeslali anketní lístek s vašimi názory na časopis. Sešlo se 33 názorů, připomínek a návrhů. Potěšilo nás, že pouze 2 z nich považovaly časopis za zbytečný či zcela nepodařený. Ještě více nás potěšilo, že téměř polovina oceňuje rozmanitost časopisu, tvrdí, že není nadbytečných témat, že každá informace o dění ve Svazu je užitečná. Kritické hlasy upozorňovaly především na nevhodnost reklamy a na „příliš pozitivní“ až „samochvalné“ ladění časopisu. Zajímavé byly reakce na články věnované ochraně drobných památek, které se zhruba stejně často objevovaly jak mezi články nadbytečnými, tak mezi nejlepšími. Nejlépe byly v minulém ročníku hodnoceny články *Poučení z povodní* a *První plnohodnotná revitalizace*, těsně následovány *Jasoněm červenoookým* a *Praktickou podporou biodiverzity v leších*. Mezi nejzajímavější články se však objevila široká škála příspěvků, včetně drobných reportáží, poradny či úryvků z historických čísel KND.

Anketa přinesla mnoho cenných podnětů, především množství zajímavých námětů a témat. Některé nalezn-

te již v tomto čísle (podrobnější články o našich chráněných územích), k dalším se budeme jistě vracet v příštích číslech (klasická ekologická témata, popisy chráněných druhů rostlin a živočichů). Vzhledem k častému přání je zvažována i možnost článků ze zahraničí (partnerské zahraniční organizace, evropské národní parky).

Vydávání časopisu čtvrtletně je cílem, ale závisí na množství finančních prostředků. *Kalendář akcí* nebude nikdy úplný – jeho kompletnost bude vždy závislá především na množství vámi dodaných informací. I nadále se budeme držet především témat ČSOP, což dle připomínek jistě některé potěší a jiné zklame. Jsme rádi, že mnohé z vás časopis „motivuje k další práci“, „přináší cenné informace a kontakty“, umožňuje vám „získat přehled o tom, co a jak se řeší jinde“. Přesně to je jeho cílem.

Více jak polovina si myslí, že by měl být časopis i ve volném prodeji (při zachování jeho rozšíření jako členské výhody). Rozhodně se nad touto možností zamyslíme.

I když v tomto čísle již žádá anketa není, i nadále se těšíme na veškeré vaše připomínky, výtky, náměty, názory i informace.

Jan Moravec, redakce KND

Časopis pro členy

Na konci minulého čísla se Michal Šiba negativně vyjadřuje k časopisu ČSOP. Z mého pohledu je zázrak, že vůbec takhle dobře funguje organizace na ochranu přírody a že o své práci píše časopis. Ten je určen členům, ne široké veřejnosti, takže nemusí obstát v konkurenci s populárními a líbivými časopisy z pultů stánků a obchodů. Tam je komixů dost.

Eva Barešová, ZO ČSOP Tachov

Udělejte svým blízkým radost. Darujte jim předplatné časopisu Krása našeho domova

Časopis přináší informace o ochraně přírody a ekologické výchově v České republice, praktické tipy a návody, zajímavé rozhovory a zamyšlení, zprávy o dění v ČSOP.

Své blízké potěšíte a zároveň podpoříte dobrovolnou ochranu přírody v České republice.

Objednávat časopis si nemusí členové ČSOP, kterým je pravidelně zasílán jako členská výhoda.

Objednací lístek naleznete všudy uprostřed časopisu.

Zemřel pan JUDr. Petr Slovák (5.7. 1950 – 1.3. 2003)

S velkým smutkem a zarmoucením jsem v sobotu 1. března, krátce po 23. hodině, přijal zprávu, že nás navždy opustil můj kamarád a dlouholetý přítel pan Petr Slovák. Byli jsme dvě desetky let v úzkém kontaktu a společně jsme řešili záležitosti týkající se Českého svazu ochránců přírody.

Petr Slovák se narodil v Rožnově pod Radhoštěm, a přestože dlouhá léta žil v Novém Jičíně, srdce ho vždy táhlo do Beskyd, které miloval.

Byl zakládajícím členem ČSOP, v roce 1984 se stal členem ÚV ČSOP. Místopředsedou ÚV ČSOP se stal v bouřlivém roce 1989 a tuto funkci pak zastával až do sněmu konaného v Kroměříži v roce 1997. Po celou tuto dobu svaz právně zastupoval. Měl hlavní podíl na vypracování prvních demokratických stanov ČSOP. Svým zásadovým a odvážným postojem v listopadových dnech, v době konání

II. sjezdu ČSOP v Praze (19.–20. 11. 1989), umožnil první veřejné vystoupení stávkujících studentů, kteří zde přečetli prohlášení, jehož text byl následně zahrnut do usnesení sjezdu. Byl jedním z iniciátorů vzniku Severomoravského regionálního sdružení ČSOP a od jeho vzniku také jeho předsedou.

Petr Orel

Osm let vykonával také funkci předsedy základní organizace ČSOP v Novém Jičíně. Byl dušič a tahounem všech našich společenských akcí. V posledních letech projel kus světa a na řadu našich spolkových záležitostí již nahlížel s určitým nadhledem.

Když jsme spolu hráli a vyhráli čtyřhru v tenise, dva dny před jeho smrtí, zdá se mi unavenější než obvykle. Měl duši a srdce velkého sportovce, rád v životě vyhrával a nic dopředu nevzdával. Bude mi velmi chybět jeho mentorování na kurtě, jeho „valašský“ krok, kterému jsem jen stěží stačil.

S osobností JUDr. Petra Slovaka odchází starostlivý otec a manžel, člověk, který dokonale znal své právnické řemeslo, významný činník Českého svazu ochránců přírody, zkušený a výborný kolega a především ušlechtilý člověk.

Místo pro přírodu

český svaz ochránců přírody

Víte, o kolik místa naše příroda přišla vinou člověka

jen za posledních 50 let?

O neuvěřitelných 4 000 čtverečních kilometrů!

Pro představu – na tuto plochu by se vešlo například šest šumavských národních parků nebo celý Zlínský kraj. Anebo desetitisíce luk, remízků, mokřadů, alejí, tisíce nádherných vyhlídek, stovky kilometrů stezek pro pěší i cyklisty a nespočetné motýlů, ptáků, savců, květin, keřů, stromů...

Společně můžeme přírodě pomoci

Jak? Příroda potřebuje především místo. Tam, kde dnes vzkvěta a kde se z jejích půvabů můžeme všichni radovat, potřebuje mít možnost se nerušeně rozvíjet. Tam, kde už o své místo v minulosti přišla, jí musíme dát nový prostor.

Český svaz ochránců přírody vyhlásil

veřejnou sbírku Místo pro přírodu

Za vybrané peníze vykoupi ohrožené cenné přírodní lokality, případně pozemky, na kterých umožní návrat přírodě. Svým příspěvkem tedy pomůžete tomu, aby některá krásná místa odsouzená k zániku nezmizela, abychom nepřišli o možnost těžit se jejich krásou a odpočívat v jejich klidu. Přispějete k zachování nebo návratu květin, motýlů, ptáků a mnoha dalších živočichů, se kterými se lidé před několika desetiletími běžně setkávali a dnes jim hrozí vyhubení. A přispějete také na prevenci znečištění vod a na zvýšení schopnosti krajiny vodu pojmout a zadržet.

O vykoupené pozemky se postarají

pozemkové spolky

Zajistí jejich trvalou ochranu a kvalitní údržbu, odpovídající nárokům jednotlivých společenstev. V lokalitách, kde dnes příroda chybí, uskuteční výsadby zeleně, obnovy vodních ploch či revitalizace vodních toků. Využijí při tom svých bohatých zkušeností. Dle svého kréda budou tyto lokality chránit nikoliv před lidmi, ale pro lidi.

Na dalekém ochránářském moři brigantina plachty napíná...

... a odplouvá tam, odkud není návratu. V noci z 25. na 26. listopad 2002 se ve věku 59 let na svou poslední plavbu vydal Pavel Vrba, zakládající člen ČSOP na Českokrumlovsku a jeden z prvních profesionálních pracovníků státní ochrany přírody ve zdejší regionu.

Nemenší roli hrál i ve státní ochraně památek. Bez nadsázky lze říci, že městská památková rezervace Český Krumlov i řada jednotlivých kulturních památek jsou jeho duševními dětmi. Totéž platí i o téměř všech památných stromech a chráněných územích přírody, jež byla na Českokrumlovsku do r. 1992 vyhlášena, včetně CHKO Blanský les, a o přírodních parcích Vyšebrodsko a Soběnovská vrchovina.

Osud mi dopřál být v jeho blízkosti necelých 9 let. Tři roky, které jsme strávili v jedné kanceláři, mi daly tolik poznatků

o přírodním bohatství našeho regionu, že jejich objem už příliš nezvětším ani do konce svého života. Nešlo ale jen o práci, měl jsem možnost poznat Pavla i jako nezdolného životního optimistu, který přes všechny životní kopance (některé dostal po zásluze, velkou většinu z nich však nevínně) dokázal znovu vstát a jít dál svou cestou.

Přelom tisíciletí vnesl do Pavlova života chmury, které jen obtížně rozháněl. Naděje,

že společnost obrozená po listopadu 1989 bude více dbát na ochranu své vzácně dochované přírody a krajiny než totalitní režim, se koncem 90. let ukázaly jako liché. Řada porážek od komerčních či pseudorozvojových zájmů měla za následek jeho čím dál menší ochotu pouštět se do boje Posledního rytíře s větrnými mlýny. Přesto se nevzdal a napřel své síly na poslední dva velké projekty – vyhlášení CHKO Novohradské hory a PR Horní Malše (jako prvního ZCHÚ přírody po obou stranách hranice). Ale Matka Příroda rozhodla, že Pavel své dílo nedovrší...

Sbohem, Rytíři ducha a Admirále, a dobrý vítr i tam, kde je věčný mír a klid!

Pavel Pejcha

(převzato z časopisu Šípek – kráceno)

Jak můžete přispět?

- Svůj dar pošlete přiloženou poštovní složenkou nebo bankovním převodem na účet číslo 999922/0800
- Případně využijte speciální telefonní linky 900 500 102 (25 Kč za půl minuty)

Erika, a.s. PO BOX 71, Praha 415. Neposkytuje Český Telecom, Eurotel, T-Mobile a Oskar. Pouze pro starší 18 let.

Uvnitř časopisu naleznete vřitou návratku, jejímž prostřednictvím můžete požádat o podrobnější informace o kampani, případně o potvrzení vašeho daru. Podrobné informace o kampani Místo pro přírodu najdete na internetových stránkách www.mistoproprrodu.cz

OCEŇENÉ FOTOGRAFIE Z FOTOSOOUTĚŽE ČSOP POHLEDY DO PŘÍRODY
IVANNA ČISTŇOVÁ - RÁNO U JEZER, 2. MÍSTO - KATEGORIE NAD 18 LET - TÉMA KRAJINA V SRDCI EVROPY
LADISLAV VOGELTANZ - OVRABŇICH, 2. MÍSTO - KATEGORIE NAD 18 LET - TÉMA MOJI KAMARÁD V LESE
LEŇKA ZYCHOVÁ - DIVADLO V KPRÁDĚ, 2. MÍSTO - KATEGORIE 13-18 LET - TÉMA MOJI KAMARÁD V LESE
JAROSLAV VRÁNA - PLOŠTICE, 1. MÍSTO - KATEGORIE NAD 18 LET - TÉMA PLANETA HMZU

Lesy České republiky, s.p.

spolupracují s ČSOP na mnoha zajímavých projektech.

Mimo jiné podporují i Fotosoutěž „Pohledy do přírody“.

